

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

BELGIA

SPIS TREŚCI

1. Informacje ogólne o Belgii	2
1.1. Informacje geograficzne	2
1.2. Cechy charakterystyczne Belgii.....	2
1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy	3
1.4. Telefony alarmowe i informacyjne.....	3
1.5. Adresy polskich placówek dyplomatycznych.....	3
1.6. Adresy informacyjnych stron internetowych o Belgii w języku angielskim	5
1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	5
1.8. Legalizacja pobytu w Belgii	5
2. Praca w Belgii.....	7
2.1. Podejmowanie pracy przez obywateli Polski w Belgii	7
2.1.1. Zasady dostępu obywateli Polski do belgijskiego rynku pracy	7
2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Belgii*	7
2.1.3. System Titres-Services/ dienstencheques (T-S).....	15
2.1.4. Praca sezonowa.....	17
2.1.5. Projekt LIMOSA.....	18
2.1.6. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	21
2.2. Sposoby poszukiwania pracy w Belgii	21
2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia.....	21
2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES	22
2.2.3. Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy	22
2.2.4. Prasa.....	23
2.2.5. Inne sposoby poszukiwania pracy	24
2.2.6. Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty – CV, list motywacyjny i inne)	24
2.3. Warunki pracy	25
2.3.1. Rodzaje umów o pracę.....	25
2.3.3. Czas pracy.....	27
2.3.4. Urlop wypoczynkowy.....	27
2.3.5. Wynagrodzenie za pracę	29
2.4. Podatki	29
2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych	30
2.4.2. Podatek VAT	32
2.4.3. Inne podatki i opłaty lokalne.....	33
2.4.4. Adresy stron internetowych zawierających informacje z powyższego zakresu:.....	33
2.5. Zabezpieczenie społeczne.....	33
2.5.1. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych	33
2.5.1.2. Renta z tytułu niezdolności do pracy	34
2.5.1.3. Świadczenia z ubezpieczenia chorobowego	34
2.5.2. Inne świadczenia socjalne - beneficjenci i warunki uzyskania	35
www.brussel.famifed.be/de/familien	36
2.5.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	38
3. Warunki życia.....	38
3.1. Zakwaterowanie.....	38
3.1.1. Wynajmujący – najemca.....	39
3.1.2. Zakup nieruchomości i ziemi w Belgii	41
3.2. Podróżowanie po terenie Belgii	41
3.3. Prawo jazdy	42
3.4. System edukacji	43
3.5. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji do celów zawodowych	44
3.6. Kursy języka narodowego	46
3.7. System opieki zdrowotnej.....	46
3.7.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych.....	46
3.7.2. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych w Belgii	50

1. Informacje ogólne o Belgii

1.1. Informacje geograficzne

Belgia, Królestwo Belgii (Koninkrijk België, Royaume de Belgique, Königreich Belgien) to państwo usytuowane w północno - zachodniej części Europy, którego powierzchnia całkowita wynosi 30 545 km². Od zachodu graniczy z Francją, od południa z Luksemburgiem, od wschodu z Niemcami, a od północy z Holandią i Morzem Północnym.

Klimat Belgii jest umiarkowany z ciepłym, łagodnym latem spowodowanym wpływem prądów oceanicznych i dość chłodną zimą. Średnia temperatura wynosi 11.2°C.

1.2. Cechy charakterystyczne Belgii

Belgia jest monarchią konstytucyjną i państwem federacyjnym. Posiada federalny rząd i parlament do którego należy: Izba Reprezentantów i Senat. Izba Reprezentantów liczy 150 deputowanych, wybieranych w głosowaniu powszechnym. Senat składa się z 71 senatorów, przy czym 40 senatorów wybieranych jest w głosowaniu powszechnym, 21 pochodzi z nominacji wspólnot językowych, a 10 spośród senatorów poprzedniej kadencji. Do liczby senatorów należy również dodać tzw. senatorów z mocy prawa, czyli niektórych członków rodziny królewskiej. Parlament oraz rząd nadzorują wszystkie kwestie mające związek z ogólnymi interesami państwa. Więcej informacji nt. kompetencji Izby Reprezentantów i Senatu można znaleźć na stronie internetowej www.fed-parl.be/. Opis roli oraz zadań belgijskiego rządu znajduje się na stronie www.premier.be/.

Belgia składa się z 3 autonomicznych regionów, które posiadają własną władzę wykonawczą i legislacyjną (Region Stołeczny Brukseli, Region Flamandzki, Region Waloński) oraz 3 wspólnot językowych (francuskiej we Flandrii oraz Brukseli, flamandzkiej we Flandrii oraz Brukseli, niemieckiej w prowincji Liège). Belgia jest podzielona na 10 prowincji, gdzie do Regionu Flamandzkiego należy: Antwerpia, Brabancja Flamandzka, Limburgia, Flandria Wschodnia, Flandria Zachodnia, a do Regionu Walonii: Brabancja Walońska, Hainaut, Liège, Luxembourg, Namur. Najniższym stopniem podziału administracyjnego są gminy, których jest 589.

Ustrój polityczny: federacyjna demokracja parlamentarna, monarchia konstytucyjna

Głowa Państwa: Król Filip I

Stolica: Bruksela

Inne duże miasta: Antwerpia, Gandawa, Charleroi, Liège, Namur, Brugia

Porty: Antwerp, Ghent and Zeebrugge, Bruksela i Liège

Liczba ludności: 11,35 mln (2016)

W strukturze etnicznej dominują Flamandowie: 55,09% oraz Walonowie: 31,5%, ok. 0,6% ludności używa języka niemieckiego. Flamandowie zamieszkują północną Belgię (prow. Antwerpia, Flandria Zachodnia i Wschodnia, Limburgia i Brabancja Flamandzka), Walonowie – południową i środkową (prow.: Hainaut, Liège, Namur, Luksemburg i Brabancja Walońska), wokół m. Eupen – niemiecki obszar językowy. Belgię zamieszkuje ok. 1,1 miliona cudzoziemców tj. ok. 10 % ludności. Spośród wszystkich obcokrajowców 31 % zamieszkuje Brukselę, 10 % Walonię, a 7 % Flandrię. Najliczniej reprezentowani są Włosi, Francuzi, Marokańczycy, Holendrzy, Turcy, Polacy (ok. 50 tys.), skupieni głównie w Brukseli, regionach przem. Liège i Charleroi oraz w zagłębiu górniczym Kempen.. 58% katolików, 7% inne wyznania chrześcijańskie, muzułmanie 5%.

Gęstość zaludnienia: 371 osób na km².

Podział administracyjny: 10 prowincji

Podział geograficzny: tzw. “Belgia Niska” na północy kraju (ukształtowanie terenu poniżej 100 m.n.p.m.), “ Belgia Średnia” (pomiędzy 100 a 200 m.n.p.m.) i “Belgia Wysoka” (powyżej 200 m.n.p.m.), najwyższy szczyt Belgii – Signal de Botrange (694 m.n.p.m.)

Języki urzędowe: francuski, flamandzki i niemiecki

Obowiązująca waluta: euro - €

Swoboda wyznania jest zapisana w belgijskiej konstytucji. Większość Belgów to katolicy, można tu jednak spotkać również protestantów, wyznawców islamu, judaizmu oraz prawosławia.

Warty podkreślenia jest fakt, iż Belgia jest jednym z najlepiej widocznych punktów na ziemi nocą z przestrzeni kosmicznej. Zjawisko to nosi nazwę „belgijskiego okna”. Spowodowane jest to tym, iż ilość autostrad i urbanizacji tworzy specyficzną sieć światła widzianą z przestrzeni kosmicznej.

1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy

1 stycznia – Nowy Rok

Poniedziałek Wielkanocny

1 maja – Święto Pracy

Wniebowstąpienie (czwartek)

Zielone Świątki

21 lipca – Święto Narodowe Belgii (rocznica wstąpienia na tron króla Leopolda I w 1831 roku)

15 sierpnia – Wniebowzięcie Marii Panny

1 listopada – Dzień Wszystkich Świętych

11 listopada – Święto Wyzwolenia

25 grudnia – Boże Narodzenie

1.4. Telefony alarmowe i informacyjne

Telefony alarmowe:

112 - Europejski Numer Alarmowy w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub mienia

100 - pogotowie ratunkowe

100 - straż pożarna

101 – policja

070344777 - pomoc drogowa oraz informacja o warunkach na drogach

Informacja turystyczna:

www.opt.be

www.visitflanders.com

www.visitbelgium.com

1.5. Adresy polskich placówek dyplomatycznych

Ambasada RP w Brukseli

Ambasador: Artur Orzechowski

Rue Stevin 139 1000 Bruksela

Telefon: +32 2 739 01 01

Tel. dyżurny: +32 492 727 405 (po godzinach pracy placówki)

Faks: +32 2 736 18 81

E-mail: bebruamb2@msz.gov.pl

<http://bruksela.msz.gov.pl/pl/>

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy*

Stałe Przedstawicielstwo RP przy UE w Brukseli

Ambasador, Stały Przedstawiciel RP przy UE: Jarosław Starzyk
Rue Stevin, 139 1000 Bruksela
Telefon: + 32 (0) 2 7804 200
Faks: + 32 (0) 2 7804 297
E-mail: bebrustpe@msz.gov.pl
<http://brukselaue.msz.gov.pl/pl>

Stałe Przedstawicielstwo RP przy NATO

Ambasador – Stały Przedstawiciel (NATO): Marek Ziółkowski
Boulevard Leopold III, 1110 Bruksela
Telefon: +32 2 707 13 88
Tel. dyżurny: +32 2 707 14 92
Faks: +32 2 707 13 89
E-mail: natopoland@msz.gov.pl
<http://brukselanato.msz.gov.pl/pl/>

Konsulat Honorowy RP w Gandawie

Konsul honorowy Jean-Marie De Baerdemaeker (języki: niderlandzki, francuski, angielski, niemiecki, polski)
Krijgslaan, 175, 9000 Gandawa
Telefon: +32 473 40 02 77
Faks: +32 9 234 21 73
jmdb@pandora.be

Konsulat Honorowy RP w La Louvière

Konsul honorowy Philippe Godfroid (języki: francuski, angielski)
13, rue Boucquéau, 7100 La Louviere
Tel.: +32 (0)64 54 12 47
Fax: +32 (0)64 54 12 48
E-mail: philippe_godfroid@yahoo.com

Wydział Konsularny Ambasady RP w Brukseli

Rue des Francs 28, 1040 Bruksela
Tel.: +32 2 73 90 121 (sekretariat)
Tel. +32 (0)2 73 90 138 / +32 (0)2 73 90 168 (po godz. 14:00) (Sprawy opieki konsularnej i migracji zarobkowej)
Tel. dyżurny: +32 492 727 405 (po godzinach pracy placówki – w sprawach pilnych, tj. zgony, wypadki itp.)
Faks: +32 2 73 60 464 , +32 2 73 64 459
E-mail: bebruamb3@msz.gov.pl

Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Brukseli

Avenue de l'Horizon 18, 1150 Bruksela
Tel: +32 2 771 67 54
Faks: + 32 2 771 18 39

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

E-mail: brussels@trade.gov.pl
www.brussels.trade.gov.pl/pl/

1.6. Adresy informacyjnych stron internetowych o Belgii w języku angielskim

www.belgium.be
<http://diplomatie.belgium.be>

1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.belgium.be
www.be.brussels – Region Stołeczny Brukseli
www.flanders.be – Region Flandrii
www.wallonie.be – Region Walonii
www.dglive.be – portal dla społeczności niemieckojęzycznej w Belgii
www.statbel.fgov.be – strona belgijskiego urzędu statystycznego
www.gazetka.be
www.newintown.be – portal w języku flamandzkim oraz francuskim
http://brukselaue.msz.gov.pl/pl/polska_w_brukseli/

1.8. Legalizacja pobytu w Belgii

Dokumentem podróży uprawniającym do wjazdu i pobytu (niezależnie od jego celu) na terytorium Królestwa Belgii do 90 dni jest paszport bądź dowód osobisty. Przed wyjazdem należy się upewnić, czy dokument jest w wystarczająco dobrym stanie i pozwala na stwierdzenie tożsamości.

Każda osoba przyjeżdżająca do Belgii jest zobowiązana do zameldowania się w urzędzie gminy do 8 dni roboczych od dnia przyjazdu (nie dotyczy to osób zamieszkałych w hotelach, pensjonatach, szpitalach oraz więzieniach – formalnościami zajmuje się administracja tych placówek). Osoba taka musi zostać zarejestrowana w Rejestrze Narodowym. W tym celu należy się zameldować na terenie gminy, gdzie się zamierza przebywać. W urzędzie, za okazaniem paszportu lub dowodu, otrzymuje się formularz tzw. powiadomienia o obecności. Obywatele polscy mogą przebywać na terenie Belgii turystycznie 3 miesiące i po tym terminie należy opuścić terytorium Belgii. Urzędy gminne z reguły nie wydają żadnego dokumentu potwierdzającego 3 miesięczny pobyt na terenie Belgii. Za brak dowodu tożsamości lub niedopełnienie obowiązku meldunkowego można otrzymać karę finansową.

Legalny pobyt na terenie Belgii powyżej 3 miesięcy dotyczy nw. kategorii osób:

- pracowników zatrudnionym na umowę o pracę (*salarié*) lub osób prowadzących własną działalność gospodarczą (*non salarié*);
- osób poszukujących pracy;
- studentów studiujących na terenie Belgii i posiadających ubezpieczenie zdrowotne;
- osób, które posiadają ubezpieczenie zdrowotne i wystarczające środki na utrzymanie.

W urzędzie gminy można się ubiegać o pobyt czasowy (*séjour non permanent*), albo stały (*séjour permanent*):

- pobyt czasowy – każdy obywatel UE może zostać pozbawiony prawa pobytu czasowego w pierwszych trzech latach, jeżeli nie spełni powyższych warunków lub stanie się zbyt dużym obciążeniem dla pomocy socjalnej (CPAS);
- pobyt stały – po 5 latach nieprzerwanego pobytu obywatele UE mogą otrzymać prawo do pobytu stałego, jeżeli o niego wystąpią. Prawo to traci się, jeżeli nie przebywa się w Belgii przez dwa następujące po sobie lata.

Pobyt czasowy

Osoba, która zamierza przebywać w Belgii dłużej niż 3 miesiące musi zgłosić się do najbliższego ze względu na miejsce zamieszkania urzędu miasta lub gminy (nie później niż w ciągu 3 miesięcy od momentu przybycia) i złożyć wniosek o rejestrację (Aneks 19 – tymczasowa karta pobytu). W praktyce stanowi jedynie potwierdzenie złożenia podania o legalizację pobytu czasowego.

Dokumenty zazwyczaj wymagane do rozpoczęcia procedury:

- polski ważny dokument tożsamości (dowód osobisty lub paszport);
- akt urodzenia z tłumaczeniem (odpis na formularzu wielojęzycznym);
- ew. akt małżeństwa z tłumaczeniem (odpis na formularzu wielojęzycznym);
- w zależności od celu pobytu urząd meldunkowy może wymagać dodatkowych dokumentów.

Uwaga – każdy urząd gminy może mieć swoje własne wymagania w sprawie potrzebnych dokumentów. Polskie dokumenty urzędowe przeznaczone do obrotu prawnego w Belgii należy poświadczyć poprzez apostille. Właściwym urzędem do wydawania apostille w stosunku do polskich dokumentów jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Dokumenty wydawane przy rejestracji w urzędzie gminy:

- Aneks 19 – tymczasowa karta pobytu (*Annexe 19 – demande de l'attestation d'enregistrement*), może być wymagany przy rejestracji w lokalnym urzędzie pracy lub przez pracodawcę;
- Aneks 8 lub karta elektroniczna E – dokument potwierdzający rejestrację uprawniający do pięcioletniego pobytu (*Annexe 8 ou carte electronique E - attestation d'enregistrement*).

Od momentu złożenia aplikacji ma się trzy miesiące na skompletowanie wymaganych danych.

W zależności od sprawy urząd gminy/miasta ma 3 możliwości:

Wariant nr 1 – zaświadczenie o rejestracji pobytu (Aneks 8) jest przyznawane automatycznie

Jeżeli wszystkie wymagane dokumenty zostały przedstawione natychmiast lub w wyznaczonym terminie, urząd gminy/miasta może wydać zgodę bez przekazywania akt do Urzędu ds. Obcokrajowców. Najczęściej dotyczy to następujących kategorii osób:

- pracowników
- samo-zatrudnionych
- osób posiadających wystarczające środki na utrzymanie
- studentów
- członków rodzin będących obywatelami EOG

W tym wypadku urząd gminy natychmiast przyznaje zaświadczenie o rejestracji pobytu w wersji papierowej. Po sprawdzeniu wszystkich dokumentów i pozytywnym ich rozpatrzeniu osoba starająca się o wydanie zaświadczenia jest wprowadzona do rejestru prowadzonego przez Urząd ds. Cudzoziemców, po negatywnym jest wpisywana na listę osób oczekujących.

Wariant nr 2 – urząd przesyła dokumenty do Urzędu ds. Cudzoziemców

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

Jeżeli wszystkie dokumenty zostały przedstawione, ale urząd miasta lub gminy nie jest uprawniony do podjęcia decyzji, aplikacja będzie przekazana do Urzędu ds. Cudzoziemców. Najczęściej dotyczy to następujących kategorii osób:

- osób poszukujących pracy
- osób posiadających wystarczające środki na utrzymanie (np. tych, które są utrzymywane przez inną osobę)
- osób będących członkami rodzin obywateli EOG, którzy nie potrafią udowodnić powiązań rodzinnych

Wariant nr 3 – urząd gminy odmawia

Jeżeli nie przedstawiono wymaganych dokumentów w wyznaczonym okresie czasu urząd gminy wyda pierwszy Aneks 20, który zobowiązuje do uzupełnienia brakujących dokumentów do 1 miesiąca.

Jeżeli do tego czasu wymagane dokumenty będą dostarczone, urząd wyda Aneks 8 lub przeniesie aplikację do Urzędu ds. Cudzoziemców (patrz 1 i 2 wariant).

Jeżeli dokumenty nie będą dostarczone w wyznaczonym terminie, urząd wyda drugi Aneks 20, tym razem z nakazem opuszczenia terytorium Belgii w ciągu 30 dni.

Pobyty stały

Dokumenty wydawane w urzędzie gminy:

- Aneks 22 – wystąpienie o prawo do pobytu stałego (*demande de séjour permanent*),
- Aneks 8 bis lub karta elektroniczna E+ - dokument potwierdzający prawo do pobytu stałego, ważny 5 lat (*document attestant de la permanence du séjour*).

Opracowano na podstawie informacji zamieszczonych na stronie www.msz.gov.pl, <http://ec.europa.eu/eures/>, broszury informacyjnej „Living and working in Belgium”, <http://brussels.angloinfo.com/information>, broszury Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Brukseli pn. „Praktyczny poradnik dla Polaków w Belgii”, http://europa.eu/youreurope/citizens/residence/documents-formalities/eu-nationals-permanent-residence/index_pl.htm

2. Praca w Belgii

2.1. Podejmowanie pracy przez obywateli Polski w Belgii

2.1.1 Zasady dostępu obywateli Polski do belgijskiego rynku pracy

Z dniem 1 maja 2009 r. zniesione zostały ograniczenia w dostępie do belgijskiego rynku pracy w stosunku do obywateli Polski oraz krajów, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. Oznacza to, że obywatele tych państw mogą podejmować pracę na terenie Belgii bez konieczności ubiegania się o pozwolenie na pracę.

2.1.2 Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Belgii*

Ogólne warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Belgii.

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

Ustawodawstwo belgijskie rozróżnia następujące rodzaje działalności gospodarczej: handlową, rzemieślniczą i przemysłową. Przedsiębiorstwa rozpoczynające prowadzenie takich rodzajów działalności podlegają rejestracji w rejestrze handlowym przy Ministerstwie Gospodarki zwanym *La Banque-Carrefour des Entreprises (BCE)*.

Aktualnie poza tym rejestrem pozostają niektóre rodzaje działalności prowadzonej na rachunek własny (*indépendants*), jak wolne zawody: adwokaci, lekarze itp. Przedstawiciele wolnych zawodów rejestrują swą działalność w swych organizacjach branżowych. Jednak, gdy prowadzą działalność w formie przedsiębiorstwa, podlegają również rejestracji w *BCE*.

W Belgii pojęcie *indépendants* obejmuje nie tylko wolne zawody, ale także przedsiębiorców prowadzących firmy jednoosobowe, pełnomocników (zarządzających) w spółkach m.in. jednoosobowych, tzw. aktywnych wspólników (*associés actifs*).

Poniżej przedstawione procedury obowiązują wszystkich obywateli krajów członkowskich UE. W przypadku obywateli z krajów trzecich dodatkowym wymogiem jest uzyskanie tzw. karty zawodowej (*carte professionnelle*).

Federalna struktura Belgii stanowi pewne utrudnienie przy podejmowaniu działalności gospodarczej zarówno z uwagi na rozdział kompetencji w administracji pomiędzy urzędy federalne oraz regionalne, jak i z uwagi na zróżnicowaną strukturę językową (w Belgii w zależności od regionów lub wspólnot językowych obowiązują 3 języki oficjalne: niderlandzki, francuski i niemiecki). Wymaga to uwzględnienia m.in. przy dokonywaniu tłumaczenia dokumentów składanych przy rejestracji działalności gospodarczej w poszczególnych regionach (Flandrii, Walonii, Regionie Stołecznym – Brukseli).

Samozatrudnienie czyli założenie przedsiębiorstwa prowadzonego na rachunek własny (*indépendant*).

Jest to najprostsza forma prowadzenia działalności gospodarczej i najczęściej podejmowana przez obywateli polskich. Podstawowe warunki dla podjęcia takiej działalności, to: ukończone 18 lat, zaświadczenie o niekaralności, zaświadczenie z gminy o zameldowaniu, zaświadczenie z banku o posiadaniu konta bankowego.

W każdym przypadku przy tworzeniu firmy należy dysponować lokalem odpowiednim do prowadzenia danego rodzaju działalności gospodarczej. Firma może mieć również siedzibę w domu (mieszkańcu przedsiębiorcy).

Osoba zakładająca przedsiębiorstwo powinna wykazać się znajomością co najmniej jednego z oficjalnych języków urzędowych w Belgii (choć nie jest to warunek formalny). Nie jest wymagane posiadanie planu finansowego.

Rejestracji dokonują "Publiczne centra koordynacji przedsiębiorczości" (*ondernemingsloketen/guichets d'enterprise*) załatwiają większość formalności związanych z założeniem firmy zarówno w formie spółki jak i na zasadach samozatrudnienia oraz stanowią instytucje odpowiedzialne za doradzanie i informowanie osób rozpoczynających oraz prowadzących

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

działalność gospodarczą na terenie Belgii. Działają one jako "okienka przedsiębiorstw", jeśli osoba zakładająca firmę posiada odpowiednią zdolność do kierowania oraz odpowiednie kwalifikacje zawodowe, w przypadku gdy zakładana firma będzie prowadzić działalność w jednym z zawodów uznanych za reglamentowane.

Zdolnością do kierowania firmą może wykazać się: szef firmy, jego współmałżonek lub pomocnik. ecyzję co do tego, czy osoba(y) zakładająca(e) firmę spełnia(ją) odpowiednie wymogi formalne dla kierowania firmą oraz wymogi profesjonalne (w przypadku zawodów reglamentowanych) podejmują "okienka przedsiębiorstw", które dokonują jej rejestracji.

Potwierdzenie zdolności do prowadzenia firmy jest najłatwiejsze w przypadku ukończenia w Belgii odpowiedniej szkoły lub posiadania kilkuletniego doświadczenia zawodowego w tym kraju. Osoby legitymujące się świadectwami lub dyplomami otrzymanymi w Polsce lub - w przypadku braku takich dokumentów – posiadające odpowiednie doświadczenie w pracy (m.in. na stanowiskach kierowniczych) w Polsce, które zamierzają utworzyć firmę w Belgii, powinny przede wszystkim nawiązać kontakt z jednym z publicznych centrów koordynacji przedsiębiorczości w celu uzyskania informacji na temat wymogów, jakie będą zastosowane w danym przypadku. Mogą one także zapoznać się z dostępnymi informacjami na ten temat na stronach internetowych federalnego Ministerstwa Gospodarki Belgii pod adresem:

http://economie.fgov.be/en/entreprises/life_enterprise/Starting_a_business/Conditions/commercial_craft_professions/#.VHRZp9jF-ho

W razie potrzeby można skontaktować się z Ministerstwem Edukacji Wspólnoty Flamandzkiej, Francuskiej lub Niemieckojęzycznej i wystąpić z prośbą o zatwierdzenie równoważności polskiego dyplomu studiów, świadectwa ukończenia szkoły średniej lub zawodowej. Zatwierdzenie równoważności dyplomu studiów wyższych przez regionalne Ministerstwo Edukacji jest związane z dłuższą procedurą, gdyż podlega ono opiniowaniu przez miejscowe szkoły wyższe.

Należy podkreślić, że w przypadku braku posiadania właściwych dyplomów i braku doświadczenia w prowadzeniu firmy w Polsce pozostaje ukończenie odpowiedniego szkolenia w Belgii. Informacji na ten temat udzielają również publiczne centra koordynacji przedsiębiorczości

Procedura rejestracyjna trwa około tygodnia od złożenia w centrum koordynacji przedsiębiorczości kompletu prawidłowo wypełnionych dokumentów. Gdy złożona dokumentacja została zaakceptowana, "okienko" wydaje wypis z rejestru handlowego (*extrait*) z *La Banque-Carrefour des Entreprises*. Przedsiębiorstwo uzyskuje w "okienku" numer rejestracyjny, który po dokonaniu rejestracji w administracji fiskalnej ds. VAT staje się również numerem VAT.

"Okienko przedsiębiorstw" dokonuje w imieniu zainteresowanego przedsiębiorcy rejestracji w kasie ubezpieczeń socjalnych dla kategorii *indépendants*. Centralną instytucją ubezpieczeniową dla kategorii *indépendants* jest *Institut National d'Assurances pour Travailleurs Indépendants* - INASTI, adres internetowy: www.rsvz-inasti.fgov.be.

Osoba zakładająca firmę indywidualną dokonuje osobiście rejestracji w kasie ubezpieczeń zdrowotnych oraz załatwia formalności związane z uzyskaniem ewentualnych pozwoleń i licencji niezbędnych w danym rodzaju działalności gospodarczej.

Przedsiębiorca prowadzący firmę na rachunek własny podlega opodatkowaniu na podobnych zasadach, jak osoby fizyczne.

Więcej informacji na temat wymogów dotyczących zakładania własnej działalności na terenie Belgii znajdują się w broszurze wydanej przez Ministerstwo Gospodarki Belgii pod adresem:

http://statbel.fgov.be/en/binaries/How_to_set_up_your_own_business_in_Belgium_tcm327-76463.pdf

oraz w serwisie informacyjno-usługowym dla przedsiębiorcy

<https://www.biznes.gov.pl/przedsiębiorcy/biznes-w-europie/zasada-swobod-w-ue/warunki-zakladania-i-prowadzenia-firmy-w-ue/belgia>

Utworzenie spółki prawa belgijskiego

Utworzenie spółki wymaga opracowania statutu. W przypadku większości spółek (S.P.R.L. - prywatnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, S.A. N.V. - spółki akcyjnej, S.C.R.L. - spółdzielczej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) opracowanie statutu wymaga aktu notarialnego. Dodatkowo u notariusza należy zgłosić plan finansowy spółki, zaświadczenie z banku o posiadaniu konta bankowego oraz o dokonaniu wymaganej dla danego rodzaju spółki wpłaty na kapitał zakładowy. W przypadku niektórych rodzajów spółek (spółki jawnej, spółki komandytowej zwykłej) wystarczy statut sporządzony w formie aktu prawnego i nie ma obowiązku sporządzania planu finansowego. Przy tworzeniu spółki prawa belgijskiego przepisy nie określają minimalnej wysokości kapitału.

Statut musi być przedstawiony w administracji fiskalnej ds. VAT oraz w administracji katastru i rejestracji majątkowej. Następnie statut podlega zgłoszeniu w Trybunale Handlowym w celu rejestracji oraz publikacji w *Moniteur Belge*. Kolejnym krokiem jest złożenie przez osobę wskazaną w statucie jako mandatariusz spółki wniosku o jej rejestrację w publicznym centrum koordynacji przedsiębiorczości. Poprzez ww. czynność spółka otrzymuje numer (rejestru).

Wymagane w tym celu są następujące dokumenty:

- zaświadczenie z banku o utworzeniu konta bankowego oraz o wpłacie kapitału zakładowego wymaganego dla danego rodzaju spółek,
- dokumenty potwierdzające kwalifikacje profesjonalne i kierownicze osób odpowiedzialnych za kierowanie spółką,
- adres lokalu spółki,
- uzyskane ewentualne wstępne zezwolenia,
- statut ze wstępnym numerem rejestru handlowego przyznanym przez Trybunał Handlowy,
- świadectwo o zameldowaniu wydane przez gminę,
- dokument potwierdzający numer rejestru narodowego (odpowiednik PESEL).

Jeśli przedłożona dokumentacja zostanie zaakceptowana przez publiczne centrum koordynacji przedsiębiorczości po tygodniu przyznawany jest numer rejestru handlowego oraz wydany zostaje wyciąg z rejestru (*extrait*), jak w przypadku firmy indywidualnej. Numer rejestru spółki następnie zastępuje numery rejestru VAT oraz ubezpieczenia społecznego.

"Okienko przedsiębiorstw" dokonuje rejestracji spółki w instytucji ubezpieczeń socjalnych dla pracodawców czyli *Office National Sécurité Sociale* - ONSS, adres strony internetowej: www.rsz.fgov.be

W przypadku, gdy spółka będzie płatnikiem podatku VAT kolejnym krokiem jest zgłoszenie

odpowiedniej deklaracji w administracji fiskalnej ds. VAT właściwej dla siedziby spółki. Czynności tej dokonuje osoba upoważniona do prowadzenia spółki. Po dokonaniu rejestracji w administracji podatkowej należy uzyskać dodatkowe zezwolenia i licencje wymagane dla danego rodzaju działalności. Rejestracja w charakterze płatnika VAT jest bezpłatna. Po dokonaniu rejestracji przedsiębiorstwo musi doliczać podatek VAT do cen sprzedawanych towarów i usług swoim klientom oraz sporządzać kwartalne zeznania podatkowe, jak również przedkładać raz w roku listę klientów, którzy również są płatnikami podatku VAT.

Podobne procedury obowiązują przy tworzeniu filii zagranicznej (polskiej) firmy w Belgii.

Utworzenie oddziału zagranicznej firmy (spółki) w Belgii.

Utworzenie oddziału zagranicznej firmy w Belgii jest przedsięwzięciem prostszym, choć wymaga rejestracji w rejestrze handlowym. Zagraniczna firma tworząca oddział w Belgii zobowiązana jest do złożenia w Trybunale Handlowym tłumaczenia statutu macierzystej firmy (wraz z apostille). Po uzyskaniu wyciągu z rejestru Trybunału Handlowego osoba, która posiada upoważnienie firmy macierzystej do kierowania oddziałem, składa w publicznym centrum koordynacji przedsiębiorczości komplet dokumentacji podając adres przyszłego oddziału oraz przedkłada dokumenty poświadczające jej kwalifikacje do kierowania firmą oraz kwalifikacje zawodowe w przypadku, gdy oddział będzie prowadził działalność podlegającą reglamentacji w Belgii. Wymagania w zakresie zdolności kierowniczych, w dostępie do zawodu oraz licencji i pozwoleń są podobne, jak przy tworzeniu firmy prawa belgijskiego.

Zawody i działalność gospodarcza podlegająca reglamentacji.

Reglamentacja w Belgii obejmuje szeroki zakres rodzajów działalności gospodarczej. Niektóre rodzaje działalności wymagają uzyskania zezwoleń wstępnych przed dokonaniem rejestracji w publicznym centrum koordynacji przedsiębiorczości (rejestrze handlowym). Dotyczy to np. zgody na prowadzenie handlu obwoźnego oraz na handel i obróbkę mięsa (prowadzenie rzeźni). Zezwolenia na kierowanie firmą oraz na wykonywanie zawodów handlowych i rzemieślniczych podlegających reglamentacji wydawane są przez publiczne centra koordynacji przedsiębiorczości przed dokonaniem rejestracji firmy. Potwierdzenie zdolności kierowania firmą dotyczy wszystkich rodzajów działalności handlowej, rzemieślniczej i przemysłowej.

Do zawodów reglamentowanych w zakresie działalności handlowej i rzemieślniczej należy 34 rodzaje zawodów, w tym wszystkie zawody budowlane.

Odrębną reglamentacją objęte są tzw. zawody intelektualne, wykonywane w ramach świadczenia usług, jak adwokaci, notariusze, doradcy podatkowi itp. Wymogi związane z prowadzeniem tego rodzaju działalności ustalane są przez właściwe organizacje profesjonalne.

Znaczna ilość rodzajów działalności gospodarczej wymaga licencji i pozwoleń, które wydawane są bądź to przez administrację centralną, bądź to przez administrację regionalną (gminną).

Dotyczy to na przykład produkcji i handlu w zakresie napojów alkoholowych, agencji podróży, prowadzenia restauracji, hoteli, usług taksówkowych itp. Tego typu zezwolenia (licencje)

wydawane są po dokonaniu rejestracji firmy w rejestrze handlowym. Pełny wykaz zawodów reglamentowanych oraz dziedzin wymagających uzyskania zezwoleń i licencji dostępny jest na stronie <http://www.belgium.be/> (zakładki: economie, entreprises, création, professions réglementées).

Wykaz ten podlega okresowej aktualizacji.

Uwagi praktyczne dla osób podejmujących działalność gospodarczą w Belgii

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

Osoby planujące rozpocząć jakąkolwiek działalność gospodarczą w Belgii powinny zgłosić się do jednego z publicznych centrów koordynacji przedsiębiorczości działających na zasadzie "okienek przedsiębiorstw", które zajmują się załatwianiem większości formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej zarówno w formie spółki, jak i samozatrudnienia. "Okienka" te prowadzą szerokie usługi informacyjne i doradcze dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Są one głównie nastawione na świadczenie usług dla mikrofirm oraz dla firm małych i średnich, zarówno na etapie początkowym, jak i na etapie prowadzenia działalności. Świadczą one usługi w zakresie informacji prawnych, finansowych, zarządzania firmą, ubezpieczeń socjalnych itp. Usługi doradcze i informacyjne są w zasadzie bezpłatne, niewielka odpłatność obowiązuje przy rejestracji (opłata rejestracyjna), wystawianiu różnego rodzaju dokumentów, np. wyciągów z rejestru handlowego.

Istnieje 10 firm posiadających akredytację Ministerstwa Gospodarki na prowadzenie tego rodzaju działalności. Posiadają one swoje biura na terenie całego kraju (około 230). Pełna lista biur wraz z adresami dostępna jest na stronach internetowych Ministerstwa Gospodarki: http://economie.fgov.be/fr/entreprises/vie_entreprise/Creer/Guichets_entreprises_agrees/#.WiFx3iyj_KR Jeśli chodzi o wymogi formalne dotyczące uprawnień do prowadzenia działalności gospodarczej, to najłatwiejszy jest dostęp do zawodów nieregulowanych takich jak handel detaliczny (nie spożywczy), usługi ogrodnicze itp. Informacje na ten temat można uzyskać przede wszystkim w "okienkach przedsiębiorstw".

Jednym z dokumentów składanych przez polskich przedsiębiorców przy rejestracji przedsiębiorstw w Belgii jest zaświadczenie o prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce. Zaświadczenia te dotyczą wybranych rodzajów działalności w oparciu o postanowienia Dyrektywy 99/42/WE z 7.6.1990 r. Informacje na ten temat znajdują się na stronach internetowych Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Brukseli <http://www.brussels.trade.gov.pl> w rozdziale „Rejestracja firm”.

Z uwagi na występujące różnice między polskim i belgijskim systemem oświaty, przed rozpoczęciem procesu zakładania firmy w Belgii należy uzyskać dokładne informacje na temat wymogów profesjonalnych oraz zdolności do kierowania firmą w "okienku" lub zapoznać się z ogólnymi informacjami na ten temat. Bez względu na zakres ogólnych wymogów, każdy inwestor rozpoczynający działalność gospodarczą w Belgii musi przedłożyć dokumenty poświadczające, że posiada on podstawową wiedzę dotyczącą zarządzania firmą (w języku holenderskim: basiskennis van bedrijfsbeheer; w języku francuskim: connaissances de gestion de base). Generalnie rzecz biorąc, osoby, które posiadają wykształcenie średnie uzyskane przed 30 września 2000 r. mogą łatwiej spełnić wymogi w zakresie zdolności do kierowania firmą niż osoby, które otrzymały świadectwo ukończenia szkoły po tym terminie.

Zarejestrowanie firmy nie jest równoznaczne z faktycznym podjęciem działalności gospodarczej. W niektórych przypadkach wymagających dużej ilości zezwoleń oraz spełnienia wymogów sanitarnych, przeciwpożarowych, policyjnych, ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej itp. (na przykład przy otwarciu sklepu lub restauracji) rozpoczęcie normalnej działalności może nastąpić po okresie kilku miesięcy lub dłuższym. Specjalne zaświadczenia z policji wymagane są m.in. przy działalności związanej z produkcją i handlem w zakresie wyrobów alkoholowych.

Najbardziej wyczerpujące informacje na temat wszelkich aspektów zakładania firm i prowadzenia działalności gospodarczej w Belgii (prawnych, podatkowych, sposobów prowadzenia księgowości itp.) dostępne są na stronach internetowych federalnego Ministerstwa Gospodarki:

www.economie.fgov.be (*entreprises et indépendants, vademecum de l'entreprise*) oraz
www.belgium.be (*entreprises, création, professions réglementées, financement, implantation, sécurité sociale, fiscalité et comptabilité*).

Prowadzenie działalności jako przedsiębiorca niezależny (*indépendant*)

Statusem przedsiębiorców niezależnych (*indépendants*) objęta jest w Belgii szeroka lista zawodów. Pojęcie pracy niezależnej (*travail indépendant*) obejmuje między innymi: handel, rzemiosło, rolnictwo, wolne zawody (lekarzy, adwokatów, architektów, aptekarzy itp.), ale także przedsiębiorców prowadzących firmy jednoosobowe, mandatariuszy (zarządzających) w spółkach, aktywnych wspólników, pomocników itp.

Istnieją dwie podstawowe kategorie przedsiębiorców niezależnych:

- przedsiębiorca prowadzący daną działalność jako podstawową (*indépendant à titre principal*) oraz
- przedsiębiorca prowadzący daną działalność jako działalność dodatkową (*indépendant à titre complémentaire* np. pomocnik); działalność taka może być prowadzona równocześnie z wykonywaniem pracy najemnej (*salarié*), pracy funkcjonariusza państwowego (*fonctionnaire*), bądź równocześnie z pobieraniem renty lub emerytury.

Przedsiębiorców rozpoczynających działalność na zasadzie *indépendant* dotyczą podobne procedury i podobne wymogi formalne do tych, jakie obowiązują przy tworzeniu innych rodzajów przedsiębiorstw np. spółek (w większości przypadków ukończone 18 lat, pełnia praw cywilnych, zdolność do czynności prawnych, uregulowane sprawy meldunkowe, posiadanie adresu i odrębnego konta firmy, itp.).

Rejestracja firmy

Przedsiębiorca niezależny, który podejmuje działalność handlową lub rzemieślniczą zobowiązany jest do uzyskania numeru w rejestrze handlowym *La Banque-Carrefour des Entreprises* (BCE). Większość formalności związanych z utworzeniem takiego przedsiębiorstwa, a także uzyskanie numeru w rejestrze handlowym załatwia się w "okienkach przedsiębiorstw" (wybór okienka należy do zainteresowanego). Lista akredytowanych okienek znajduje się na stronach internetowych federalnego Ministerstwa Gospodarki Belgii.

Zgłaszając się do okienka w celu utworzenia firmy i jej rejestracji należy dostarczyć szereg informacji i dokumentów oraz wypełnić odpowiednie formularze wymagane przez prawo. Informacje te dotyczą zarówno samego przedsiębiorcy (dane personalne, stan cywilny, adres, itp.), jak i tworzonej firmy (data rozpoczęcia działalności, przewidywane obroty itp.). Wśród wymaganych dokumentów ważne miejsce zajmują dyplomy, świadectwa oraz zaświadczenia z dotychczas prowadzonej działalności, potwierdzające kompetencje zawodowe podejmującego działalność przedsiębiorcy. Dotyczy to głównie tych rodzajów działalności, które podlegają reglamentacji. Okienko przedsiębiorstwa, oprócz czynności technicznych związanych z rejestracją w rejestrze handlowym BCE oraz w kasie ubezpieczeniowej, udziela wszelkiego rodzaju informacji na temat różnych aspektów prowadzenia firmy, wymogów podatkowych, ubezpieczeń społecznych itp.

Należy podkreślić, że wiele zawodów zaliczanych do kategorii *indépendant* (adwokaci, notariusze, lekarze, architekci, agenci nieruchomości itp.) nie podlega rejestracji w rejestrze handlowym BCE, lecz w odpowiednich organizacjach branżowych.

Opodatkowanie podatkiem VAT.

Bardzo ważną sprawą jest upewnienie się, czy podejmowana działalność podlega opodatkowaniu podatkiem VAT. Wszystkie przedsiębiorstwa indywidualne i spółki, które prowadzą działalność podlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT (zgodnie z kodeksem belgijskim VAT), zobowiązane są do dokonania rejestracji w lokalnej administracji fiskalnej ds. VAT. Adresy lokalnych placówek Ministerstwa Finansów znajdują się na stronach internetowych Ministerstwa Finansów (SPF Finances).

Dokonanie rejestracji VAT oznacza, że numer przedsiębiorstwa (spółki) staje się równoznaczny z numerem VAT. Dla przykładu numer przedsiębiorstwa 0791.522.615 (10 cyfr) oznacza 9-cyfrowy numer VAT: 791.522.615. Przy dokonaniu rejestracji w administracji fiskalnej ds. VAT przedsiębiorstwo zostaje – na wniosek osoby dokonującej rejestracji – zakwalifikowane do jednego z reżimów opodatkowania podatkiem VAT: na zasadach ogólnych, bądź przy zastosowaniu regulacji szczególnych, uproszczonych (ryczałt, zwolnienie).

Jeśli działalność podejmowana przez przedsiębiorcę niezależnego podlega opodatkowaniu podatkiem VAT, składa on deklarację podatkową:

- w terminach miesięcznych, jeśli obroty roczne firmy przekraczają 1 mln euro,
- w terminach miesięcznych lub kwartalnych, jeśli obroty roczne nie przekraczają kwoty 1 mln euro.

Płatność podatku VAT

Należny podatek VAT trzeba wpłacić najpóźniej do 20 dnia miesiąca następującego po miesiącu złożenia deklaracji. W odniesieniu do operacji za miesiąc grudzień płatność powinna zostać dokonana przed 24 grudnia.

Przy formule deklaracji kwartalnych płatność zaliczki powinna nastąpić do dnia 20 drugiego miesiąca kwartału i do dnia 20 trzeciego miesiąca kwartału. Zaliczkowa wpłata powinna być równa co najmniej 1/3 wartości VAT należnej za poprzedni kwartał.

Na przykład, w I kwartale 2007 r. firma wpłaciła fiskusowi podatek VAT o wartości 300 euro. W tej sytuacji najpóźniej do 20 maja i do 20 czerwca należy wpłacić zaliczkę w wysokości 100 euro. Przy składaniu deklaracji za II kwartał 2007 r. powinno być wpłacone saldo. Jeśli należna fiskusowi wartość VAT za II kwartał wynosi 350 euro, należy przed 20 lipca wpłacić kwotę 150 euro (musi ona znaleźć się w dniu 20 lipca na koncie fiskusa). Wpłaty dokonywane są na bieżące konto pocztowe *TVA Recettes Bruxelles* nr 679-2003000-47 przy użyciu bezpłatnego formularza, który można otrzymać w administracji fiskalnej. Roczne sprawozdanie (*listing annuel*) składane jest do 31 marca za rok ubiegły. Zawiera ono wykaz klientów będących płatnikami podatku VAT, wartość dokonanych operacji oraz wartości naliczonego w fakturach podatku VAT. Wymóg ten nie dotyczy przedsiębiorców (*indépendant*) nie podlegających opodatkowaniu podatkiem VAT oraz klientów, w stosunku do których wartość fakturowana nie przekracza 250 euro.

Księgowość

Księgowość może być prowadzona w sposób tradycyjny w postaci zapisów ręcznych lub przy pomocy programu komputerowego.

Przedsiębiorcy, którzy podlegają opodatkowaniu podatkiem VAT, stosują dwa rodzaje rejestrów:

- księgę przychodów (*le facturier de sortie*) oraz
- księgę rozchodów (*le facturier d'entrée*).

Oba rodzaje są do nabycia w sklepach papierniczych.

Rejestracja w kasie ubezpieczeń społecznych

Przedsiębiorca rozpoczynający działalność w charakterze *indépendant* zobowiązany jest dokonać rejestracji w jednej z kas ubezpieczeniowych w ramach systemu INASTI lub w samym INASTI w ciągu 90 dni od rozpoczęcia działalności.

http://www.rsvz-inasti.fgov.be/fr/contact/list_insurance_companies.htm

Jeśli prowadzona działalność jest działalnością podstawową danego przedsiębiorcy, to objęty jest on innym systemem ubezpieczenia, niż przedsiębiorca prowadzący działalność na zasadzie *indépendant* jako działalność dodatkową. W przypadku, gdy działalność *indépendant* jest działalnością podstawową, do końca trzeciego roku funkcjonowania firmy składki na ubezpieczenia społeczne są wyliczane w sposób prowizoryczny na podstawie obrotów przewidywanych przy składaniu deklaracji podatkowej. Składki opłaca się kwartalnie. Składki pokrywają następujące rodzaje świadczeń: świadczenia rodzinne, emerytalne, chorobowe (np. koszty hospitalizacji, operacji, inwalidztwo), świadczenie na wypadek bankructwa.

Zobowiązania w zakresie podatków bezpośrednich

Przedsiębiorca niezależny, który prowadzi przedsiębiorstwo indywidualne, podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym na podobnych zasadach, jak osoby fizyczne. Jeśli przedsiębiorca niezależny pracuje w spółce (np. jako zarządzający), to otrzymuje wynagrodzenie, które podlega również opodatkowaniu podatkiem dochodowym. Rozliczenia dokonuje sam zainteresowany. Pracownicy indywidualni płacą podatek dochodowy raz w roku, jednak prawo podatkowe przewiduje możliwość dokonywania przedpłat z tytułu podatku dochodowego (nie jest to jednak obowiązkowe). Przedpłaty realizowane są w 4 terminach rocznych: 10 kwietnia, 10 lipca, 10 października i 20 grudnia. W przypadku osób fizycznych terminowe dokonanie przedpłat powoduje obniżenie wymiaru podatku odpowiednio o 4,5%, 3,75%, 3% i 2,25%.

Dodatkowe informacje na temat statusu "indépendant" oraz problemów dotyczących tej kategorii przedsiębiorców uzyskać można:

- na stronach internetowych federalnego Ministerstwa Gospodarki <http://www.economie.fgov.be> (entreprendre, vademecum de l'entreprise),
- w "okienkach przedsiębiorstw", których wykaz znajduje się na stronach internetowych belgijskiego Ministerstwa Gospodarki jw. (entreprendre, guichets d'entreprises agréés),
- na stronach internetowych *Institut National d'Assurances Sociales pour Travailleurs Indépendants* (INASTI) www.rsvz-inasti.fgov.be/fr/index.htm
- na stronach *Fonds de Participation* www.fonds.org (informacje na temat pomocy finansowej dla "indépendants").

2.1.3. System Titres-Services/ dienstencheques (T-S)

System Titres-Services/ dienstencheques (T-S) subwencjonowany przez rząd belgijski został wprowadzony w celu tworzenia nowych miejsc pracy oraz eliminowania „pracy na czarno”. System ten pozwala osobom prywatnym na zatrudnienie pracownika – pomocy domowej na bardzo korzystnych warunkach.

Osoby prywatne (użytkownicy)

Z systemu usług titres-services/dienstencheques może korzystać każda osoba prywatna zameldowana w Belgii. Pierwszym krokiem jest uzyskanie numeru klienta w firmie ONEM/ Sodexo. Można tego dokonać na kilka sposobów:

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

- drogą elektroniczną na stronie internetowej: www.titres-services-onem.be,
- poprzez wysłanie formularza faxem pod numer: 02 547 54 96 ,
- poprzez wysłanie formularza na adres: Sodexho Cellule Titres-Services. Rue Charles Lemaire 1 - 1160 Bruxelles,
- za pośrednictwem jednej z zarejestrowanych w systemie T-S firm, które można znaleźć za pośrednictwem strony internetowej www.titres-services-onem.be/ wybierając w wersji francuskojęzycznej *entreprises agréées* i wpisując kod pocztowy lub nazwę firmy.

Następnym krokiem jest dokonanie wpłaty na konto firmy Sodexho. Koszt 1 czeku odpowiadającego 1 godzinie pracy wynosi 7.50 euro (minimalna ilość to 10 czeków; maksymalna ilość to 750 czeków rocznie). Czeki papierowe wysyłane są do klienta pocztą. Natomiast czeki elektroniczne są dostępne na prywatnym koncie klienta na stronie internetowej systemu T-S.(j.w.).

Klient ma możliwość kontroli nad przepracowanymi przez niego godzinami i ewentualnym ich zakwestionowaniem. Czeki elektroniczne wymagają posiadania telefonu przez klienta, gdyż po zakończonej pracy pracownik dzwoni na darmowy numer firmy i po podaniu indywidualnego kodu pracownika potwierdza liczbę przepracowanych godzin. Przed wyborem formy czeku należy się upewnić, czy dana firma T-S akceptuje czeki w formie elektronicznej. Osoby rozliczające się z podatku w Belgii mają prawo do odliczenia od podatku 30% wydatków poniesionych w systemie T-S. Zakres prac, jakie mogą być wykonywane w ramach T-S, obejmuje między innymi:

- sprzątanie, pranie, prasowanie
- mycie okien
- niewielkie zakupy
- przygotowywanie posiłków

Firmy działające w systemie Titres-Services

W systemie Titres-Services może funkcjonować praktycznie każda firma usługowa, jednak w trakcie prowadzenia takiej działalności nie może ona podejmować innych rodzajów prac.

Do rozpoczęcia działalności w systemie T-S niezbędne jest specjalne pozwolenie Ministerstwa Zatrudnienia. Formularz zgłoszeniowy można uzyskać składając wniosek w *Office National de l'Emploi* lub pobierając go ze strony internetowej L'ONEM <http://www.rva.be/> Wypełniony formularz wraz z kompletną dokumentacją należy wysłać faksem lub pocztą na nw. adres:

Office National de l'Emploi

Secrétariat de la Commission consultative d'agrément des titres-services

Boulevard de l'Empereur 7

1000 Bruxelles

Tél : 02 515 40 20

Fax. 02 515 44 39

Pracodawca zatrudnia pracownika o statusie robotnika (*ouvrier*) poprzez podpisanie z nim umowy o pracę w oparciu o zasady obowiązujące w komisji parytetowej 322.01.

Pracownicy

Osoby przebywające legalnie w Belgii mogą ubiegać się o zatrudnienie w systemie T-S zgłaszając się do jednej z firm posiadających stosowne zezwolenia. Wyszukiwarka firm dostępna jest na stronie internetowej www.dienstencheques-rva.be/ lub www.titres-services-onem.be/. Podstawą zatrudnienia jest umowa o pracę podpisana pomiędzy pracownikiem, a firmą świadczącą usługi w

systemie T-S. Umowa powinna zawierać dane pracownika oraz pracodawcy, numer pozwolenia firmy, datę rozpoczęcia pracy, datę zakończenia umowy – jeśli jest to umowa na czas określony, wymiar czasu pracy wraz z rozkładem godzin pracy. Pracownik wykonuje pracę na rzecz wskazanego przez firmę klienta.

Pracownik wykonujący pracę u klienta nie może: być z nim związany więzami rodzinnymi (pokrewieństwo drugiego stopnia, małżeństwo, zalegalizowany związek partnerski), świadczyć pracę na rzecz własnego gospodarstwa domowego lub posiadać wspólne z klientem miejsce zamieszkania. Czas podróży do klienta i do domu nie jest wliczany do godzin pracy. Po wykonaniu pracy klient daje pracownikowi uzupełnione bony jako dowód wykonanej pracy. Osoba zatrudniona na pełen etat jest objęta ubezpieczeniem społecznym, tak samo jak pracownicy innych sektorów. W przypadku rezygnacji z pracy należy przedłożyć pracodawcy list ze swoją rezygnacją. Przy umowach na czas określony istnieje możliwość rezygnacji poprzez niepodpisanie kolejnej umowy. W okresie późniejszym pracownika obowiązuje następujący okres wypowiedzenia: poniżej 6 miesięcy pracy - 3 dni, powyżej 6 miesięcy - 14 dni.

W biurach tymczasowego pośrednictwa pracy (*bureaux d'intérim*) są to zwykle umowy odnawialne co tydzień. Osoby zatrudnione w systemie T-S pracują zwykle w niepełnym wymiarze czasu pracy (20 do 37 godzin tygodniowo) lub na pełny 38-godzinny etat. Od wymiaru faktycznie przepracowanych godzin zależy, czy i w jakiej wysokości przysługują danej osobie świadczenia społeczne, tj. emerytura, prawo do zasiłku, wysokość czeku wakacyjnego oraz okres płatnych wakacji. Prawo do zasiłku rodzinnego nabywa osoba pracująca powyżej 19 godzin tygodniowo. Prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego nabywa osoba, która przepracowała co najmniej 120 dni w ciągu półrocza poprzedzającego urodzenie dziecka.

2.1.4. Praca sezonowa

Praca sezonowa w Belgii to praca krótkoterminowa przy uprawie i zbiorach warzyw, owoców, kwiatów, pielęgnacji drzew, a także w gospodarstwach rolnych. Osoby podejmujące tego typu pracę powinny mieć ukończone 15 lat oraz posiadać dobrą kondycję fizyczną.

Pracownik sezonowy może przepracować maksymalnie 65 dni w roku za wyjątkiem zbiorów cykorii, które nie mogą trwać dłużej niż 100 dni oraz pracy w gospodarstwie rolnym – do 30 dni. Dzień pracy nie może przekraczać 11 godzin dziennie oraz 50 godzin tygodniowo.

Stawki godzinowe za pracę sezonową różnią się w zależności od sektora. Stawki obowiązujące od 1 stycznia 2015 r. w rolnictwie dotyczące pracowników tzw. okazjonalnych/sezonowych wynosi 8,70 euro.

Za pracowników sezonowych odprowadzane są zryczałtowane składki na ubezpieczenie społeczne. W związku z tym pracownicy sezonowi mają ograniczony dostęp do niektórych świadczeń społecznych. Oznacza to, że nie mają np. prawa do płatnego urlopu i do ekwiwalentu urlopowego, do zasiłku chorobowego, do zasiłku rodzinnego (choroba, wypadek poza pracą). Składki na ubezpieczenie społeczne odprowadza pracodawca.

Każdy pracodawca ma obowiązek opłacić składkę na ubezpieczenie wypadkowe (wypadek w pracy). Na terenie Flandrii pracodawca może ubezpieczyć pracowników w kasie chorych, a wówczas kasa refunduje koszty leczenia. Przed wyjazdem do pracy w Belgii należy zaopatrzyć się w druk E 104 wydawany przez Narodowy Fundusz Zdrowia jeśli dana osoba podlegała ubezpieczeniu zdrowotnemu w Polsce. Po przyjeździe druk E 104 należy przedłożyć w belgijskiej kasie chorych.

Pracodawca nie ma obowiązku sporządzania umowy na piśmie, ale ma obowiązek wręczenia pracownikowi tzw. karty zbiorów (*plukkaart / la carte de cueillette*), karty rolnej (*landbouwkaart / la carte agricole*) lub formularza okolicznościowego. Pracownik uzupełnia dokument wpisując liczbę

przepracowanych dni oraz godzin. Otrzymuje się jeden dokument niezależnie od tego u ilu pracodawców pracownik był zatrudniony. Kiedy karta jest całkowicie uzupełniona, pracodawca odsyła ją do branżowego Funduszu Socjalnego.

2.1.5. Projekt LIMOSA

Z dniem 1 kwietnia 2007 r. wszedł w życie projekt LIMOSA wprowadzający obowiązkową rejestrację zagranicznych pracowników oraz zagranicznych przedsiębiorców indywidualnych (*indépendants*), wykonujących ograniczone w czasie prace na terenie Belgii.

Obowiązek ten dotyczy m.in. pracowników delegowanych przez zagraniczne firmy oraz samo-delegujących się do Belgii przedsiębiorców indywidualnych z krajów trzecich, w tym z Polski, świadczących na terenie Belgii usługi transgraniczne.

Dokonanie rejestracji musi mieć miejsce przed rozpoczęciem pracy.

Kategorie pracowników objęte rejestracją

Obowiązkowa rejestracja dotyczy następujących kategorii pracowników czasowo zatrudnionych na terenie Belgii:

- pracowników zatrudnionych czasowo w Belgii przez pracodawców mających siedzibę poza Belgią i których podstawowym miejscem pracy nie jest Belgia,
- pracowników firm indywidualnych spoza Belgii,
- zagranicznych stażystów.

Procedura zgłoszenia deklaracji LIMOSA

Zgłoszenie deklaracji może nastąpić w formie elektronicznej na stronie internetowej <http://www.limosa.be/>. Założenie konta umożliwi rejestrację oraz wygenerowanie certyfikatu LIMOSA-1. Deklarację można również wypełnić w formie papierowej i przesłać pocztą. W tym przypadku potwierdzenie LIMOSA-1 przesyłane jest pocztą lub faxem. Każdy przedsiębiorca lub pracownik powinien przed podjęciem pracy przedstawić potwierdzenie LIMOSA-1 swemu belgijskiemu zleceniodawcy/partnerowi finansującemu przedsięwzięcie (*commanditaire*). Jeśli prace realizowane są bez belgijskiego zleceniodawcy, partnera finansującego lub belgijskiej jednostki wchodzącej w skład belgijskiej grupy międzynarodowej, dokument LIMOSA-1 należy przedstawić w przypadku kontroli np. belgijskiej Inspekcji Pracy.

Każdy pracownik powinien posiadać potwierdzenie deklaracji przy sobie, by móc je natychmiast udostępnić organom kontrolnym. O braku dokumentu LIMOSA-1 partner belgijski zobowiązany jest - zgodnie z prawem - poinformować odpowiednie władze tego kraju.

Jeśli deklaracja LIMOSA dotyczy większej ilości pracowników, belgijski partner otrzymuje:

- potwierdzenie ogólne wraz z listą wszystkich zgłoszonych pracowników,
- odrębny dokument LIMOSA-1 dla każdego pracownika.

W przypadku przedsiębiorców indywidualnych (niezależnych) deklaracja LIMOSA może dotyczyć wyłącznie jednej osoby.

Okres ważności deklaracji

Ważność deklaracji LIMOSA obejmuje cały okres prac realizowanych na terenie Belgii. Jeśli działalność jest realizowana w Belgii i innych państwach, wówczas okres jej ważności nie może być dłuższy niż 12 miesięcy oraz może być przedłużony o kolejny rok jeśli zajdzie taka potrzeba. Jeśli oddelegowanie trwa dłużej niż pierwotnie zgłoszono, należy zgłosić nową deklarację, a samo zgłoszenie powinno nastąpić przed upływem ważności deklaracji pierwotnej. Jeśli oddelegowanie nie dochodzi do skutku, należy anulować zgłoszoną deklarację najpóźniej w dniu zgłoszonego rozpoczęcia prac.

Uproszczona deklaracja LIMOSA

Uproszczona procedura rejestracji LIMOSA obowiązuje pracowników reprezentujących delegujące ich firmy i niezależnych, mających miejsce zamieszkania poza Belgią (na terenie innego kraju UE) i wykonujących pracę na terenie kilku krajów, w tym głównie w Belgii. Dotyczy to dla przykładu przedstawicieli handlowych oraz niezależnych konsultantów mających siedzibę poza Belgią, odbywających regularne podróże służbowe do klientów w Belgii. Uproszczona deklaracja obejmuje okres 1 roku i w jej ramach mogą być realizowane wielokrotne służbowe podróże do Belgii (może być ona przedłużona na kolejne 12 miesięcy). Zawartość deklaracji uproszczonej podobna jest do deklaracji standardowej, nie ma obowiązku podawania miejsca oraz rozkładu zajęć pracownika. Deklaracja uproszczona nie jest stosowana w przypadku sektora budownictwa oraz przy formule tzw. *travail intérimaire* (w systemie tym pracownik będący przez cały czas pracownikiem agencji pracy czasowej (*agence intérimaire*) wypożyczany jest na czas określony do innej firmy, w której wykonuje pracę).

Wyjątki od zasady rejestracji

Zgodnie z ogólnymi zasadami rejestracji nie podlegają:

- pracownicy wykonujący krótkotrwałe misje w Belgii
- pracownicy przygraniczni (zamieszkujący poza Belgią, a wykonujący pracę na jej terenie) oraz przedstawiciele handlowi, którzy wykonują pracę dla pracodawcy belgijskiego na terytorium różnych krajów.

W szczególności, z rejestracji zwolnione są następujące kategorie pracowników:

- zagraniczni pracownicy świadczący międzynarodowe usługi w zakresie transportu osób i towarów (zwolnienie nie dotyczy kabotażu wykonywanego na terenie Belgii);
- uczestnicy międzynarodowych kongresów naukowych trwających nie dłużej niż 5 dni;
- zagraniczni pracownicy uczestniczący na terytorium Belgii w spotkaniach i rozmowach biznesowych, jeśli ich pobyt nie przekracza 5 dni w miesiącu (dotyczy to m.in. podróży akwizycyjnych, spotkań z partnerami handlowymi, spotkań w ramach grup międzynarodowych itp.);
- zagraniczni pracownicy dokonujący na terenie Belgii montażu urządzeń (maszyn) dostarczanych przez reprezentowane przez nich firmy lub dokonujących naprawy (konserwacji) tych urządzeń, o ile ich pobyt w Belgii nie przekracza 8 dni w przypadku dostawy urządzenia oraz 5 dni w przypadku jego naprawy lub konserwacji (wyjątek ten nie dotyczy dostaw w ramach sektora budowlanego);
- zagraniczni przedsiębiorcy, niezależni oraz zarządzający i mandatariusze (*indépendants*) uczestniczący w posiedzeniach organów statutowych przedsiębiorstw (spółek), o ile ich pobyt nie przekracza 5 dni;

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy*

- zagraniczni artyści odbywający występy w Belgii, o ile ich pobyt w tym kraju nie jest dłuższy niż 21 dni w ciągu kwartału;
- zagraniczni naukowcy, jeśli uczestniczą na terytorium Belgii w programach naukowych belgijskich uniwersytetów i instytucji naukowych, jeśli ich pobyt w Belgii mieści się w granicach 3 miesięcy w ciągu roku kalendarzowego;
- przybywający do Belgii: przedstawiciele zagranicznych instytucji publicznych w celu wykonania misji służbowych w ramach przedstawicielstw swych krajów usytuowanych w Belgii, a także zagraniczni pracownicy publicznych organizacji międzynarodowych w celu wykonania misji służbowych w ramach struktur tych organizacji mających siedzibę w Belgii (w ramach obowiązujących zasad);
- dyplomaci (członkowie zagranicznych misji dyplomatycznych i konsularnych);
- zagraniczni stażyści odbywający staż w Belgii w ramach szkolenia zawodowego oraz stażyści odbywający staż w ramach programów wymiany stażystów, zatwierdzonych przez odpowiednie władze.

Korzyści z deklaracji LIMOSA

Deklaracja LIMOSA zastępuje dotychczasową (nieobowiązkową) deklarację delegowania pracowników kierowaną do Inspekcji Pracy. Przedsiębiorcy dokonujący deklaracji LIMOSA są w ciągu 12 miesięcy zwolnieni z obowiązku prowadzenia dokumentacji pracowniczej wg. wymogów belgijskich (szczegóły znajdują się na stronie www.limosa.be). Przewiduje się, że korzyścią z deklaracji LIMOSA będzie poprawa pozycji i wiarygodności dokonujących deklaracji zagranicznych firm na rynku belgijskim.

Konsekwencje niedopełnienia obowiązku rejestracji

Konsekwencje niedopełnienia obowiązku rejestracji LIMOSA są zarówno karne, jak i administracyjne. Obowiązek kontroli posiadania dokumentu LIMOSA-1 ciąży na belgijskich zleceniodawcach oraz instytucjach zaangażowanych w dane przedsięwzięcie z udziałem osób podlegających deklaracji (nie dotyczy to belgijskich osób fizycznych).

Inne zobowiązania

Deklaracja LIMOSA jest krokiem w kierunku stworzenia w Belgii warunków zatrudnienia pracowników w pełni zgodnego z ustawodawstwem belgijskim i europejskim. Dokonanie deklaracji nie zwalnia jednak zagranicznych przedsiębiorstw oraz przedsiębiorców indywidualnych od obowiązku przestrzegania innych zobowiązań związanych ze świadczeniem usług w Belgii, wynikających z kodeksu pracy i warunków socjalnych (czasu pracy, pracy w niedziele i święta, minimalnych wynagrodzeń itp.), warunków bezpieczeństwa i higieny pracy, ubezpieczeń socjalnych (np. dokument A1), dostępu do zawodów, uwarunkowań podatkowych itp. Niedopełnienie obowiązujących procedur przy delegowaniu pracowników i przy świadczeniu transgranicznych usług (poza deklaracją LIMOSA) pociąga za sobą również określone sankcje karne i administracyjne.

Informacje praktyczne

Szczegółowe informacje na stronie www.limosa.be

Centrum Kontaktowe LIMOSA.

Dodatkowych informacji nt. projektu LIMOSA oraz sposobu wypełniania deklaracji udziela Centrum Kontaktowe LIMOSA, czynne od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-20.00.

Tel.: + 32 2 7885157 , Fax: + 32 2 7885158

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

E-mail: limosa@eranova.fgov.be

Adres: P.O. Box 224, 1050 Brussels, Belgium

Informacje udzielane są w językach: francuskim, angielskim, niderlandzkim i niemieckim.

2.1.6. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.employment.belgium.be

www.belgium.be

www.economie.fgov.be

www.brussels.trade.gov.pl

www.bruxelles.irisnet.be

www.wallonie.be

www.dglive.be

www.werk.be

www.brussels.angloinfo.com

www.international.socialsecurity.be/working_in_belgium/en/limosa.html

2.2. Sposoby poszukiwania pracy w Belgii

2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia

Do zadań federalnego Ministerstwa Publicznych Służb Zatrudnienia, Pracy i Dialogu Społecznego należy m.in.:

- Przygotowanie, promowanie i realizacja polityki w zakresie układów zbiorowych, dialogu społecznego, przeciwdziałania oraz pojednania w sytuacji konfliktu społecznego,
- Przygotowanie, promowanie i realizacja polityki zatrudnienia, rynku pracy oraz zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, a także bezpieczeństwa w miejscu pracy,
- Przygotowanie, promowanie i realizacja polityki równości.

Service Public Fédéral Emploi, Travail et Concetration Sociale

Rue Ernst Blerot 1

1070 Bruxelles

Tel.: 00-322/233 42 57

Fax: 00-322/233 44 88

E-mail: info@employment.belgium.be

www.employment.belgium.be

Każdy z 3 autonomicznych regionów oraz Wspólnota Niemieckojęzyczna posiadają swoje własne Publiczne Służby Zatrudnienia:

- w Regionie Stołecznym Brukseli – **Actris** www.actiris.be

Actris oferuje oferty pracy stałej i tymczasowej, pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy, doradztwo zawodowe, możliwość wzięcia udziału w kursach podnoszących kwalifikacje językowe oraz programach wspierających zatrudnienie osób bezrobotnych.

Wszystkie osoby poszukujące pracy w Regionie Stołecznym Brukseli mogą skorzystać z punktów *Les Espaces Ressources Emploi (ERE)* wyposażonych we wszystkie narzędzia

umożliwiające samodzielne poszukiwanie pracy tzn.: komputery z dostępem do internetu oraz edytora tekstu, drukarki, gazety z ofertami pracy.

Więcej informacji na stronie www.actris.be

- w Regionie Walonii – **Le FOREM** www.leforem.be

Le FOREM również oferuje internetową bazę ofert zatrudnienia, możliwość zamieszczenia swojego CV *on-line* na stronie internetowej.

- w Regionie Flandrii – **VDAB** Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding www.vdab.be

Osoby poszukujące pracy mogą zapoznać się ofertami zatrudnienia publikowanymi przez VDAB na stronie internetowej, otrzymać spersonalizowaną poradę zawodową, w przypadku imigrantów – poradę dotyczącą integracji. VDAB oferuje także kursy i szkolenia zawodowe.

Bazę ofert pracy sezonowej w języku flamandzkim wraz z ogólnymi informacjami na jej temat w języku angielskim można znaleźć na stronie: www.vdab.be/seizoenarbeid/eng.shtml.

- we Wspólnocie Niemieckojęzycznej – **ADG** www.adg.be

Arbeitsamt der DG oferuje pomoc w znalezieniu zatrudnienia poprzez udostępnienie (również osobom niezarejestrowanym w urzędzie) internetowej bazy ofert pracy, udziela porad dot. sposobów poszukiwania pracy, autoprezentacji, organizuje warsztaty, kursy przygotowawcze, ułatwia przekwalifikowanie.

W celu uzyskania dostępu do wszystkich ofert zatrudnienia, programów i usług poszczególnych Publicznych Służb Zatrudnienia należy zarejestrować się jako osoba poszukująca pracy. Rejestracji można dokonać osobiście odwiedzając najbliższy urząd pracy lub za pośrednictwem stron internetowych, na których zostały również wyszczególnione jej warunki. Strony internetowe Publicznych Służb Zatrudnienia umożliwiają osobom niezarejestrowanym zapoznanie się z częścią ofert pracy oraz zamieszczenia swojej aplikacji *on-line* w bazie CV.

2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES

Europejskie Służby Zatrudnienia EURES (EUROpean Employment Services) to sieć współpracy Publicznych Służb Zatrudnienia i ich partnerów na rynku pracy wspierająca mobilność w dziedzinie zatrudnienia na poziomie międzynarodowym. Sieć EURES obejmuje swoim zasięgiem kraje Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii.

Portal Mobilności Zawodowej EURES www.eures.europa.eu zawiera m. in. bazę ofert pracy Publicznych Służb Zatrudnienia, informacje na temat warunków życia i pracy krajów UE/EOG i Szwajcarii oraz dane kontaktowe wszystkich doradców EURES.

2.2.3. Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy

Prywatne agencje zatrudnienia specjalizują się w określonych obszarach zawodowych. Nazwy i adresy prywatnych agencji zatrudnienia można znaleźć na stronie internetowej *the Belgian Yellow Pages* (www.infobel.com/en/belgium oraz www.goldenpages.be).

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

Innym źródłem informacji jest stowarzyszenie FEDERAGON zrzeszające agencje pośrednictwa pracy oraz pracy tymczasowej w Belgii (www.federgon.be, zakładka *members*).

Agencje pracy tymczasowej (interim) muszą posiadać zezwolenie na prowadzenie tego typu działalności, które jest wydawane przez niżej wymienione ministerstwa:

- Walonia:

Ministère de la Région Wallonne
Direction générale de l'économie et de l'emploi
Division de l'emploi et de la formation professionnelle
Direction de l'emploi et de l'immigration
Place de la Wallonie 1
5100 Namur
Tel: + 32 81 33 42 20
Fax: + 32 81 33 43 22

- Flandria:

Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie
Private arbeidsbemiddeling Cel Erkenningen
Elipsgebouw
Koning Albert II laan 35 bus 21
1030 Brussel
Tel: +32 2 553 06 22
Fax: +32 2 553 08 18
arbeidsbemiddeling@vlaanderen.be agentschapwse@vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/werk

- Region Stołeczny Brukseli:

Ministère de la Région de Bruxelles-capitale
Direction de la politique de l'emploi
Rue du Progrès 80 Vooruitgangsstraat 80
1035 Bruxelles
Tél : 32 2 800 34 72 Tel: 32 2 800 34 72
Fax : 32 2 800 38 07 Fax: 32 2 800 38 07

2.2.4. Prasa

Prasa francuskojęzyczna:

La Libre Belgique: www.lalibre.be
DH.be: www.dhnet.be
L'Echo: www.lecho.be
LaGazette: www.lanouvellegazette.be
Le Soir: www.lesoir.be
Le Soir Illustré: www.soirillustré.be
Le Vif: www.levif.be
La Meuse (Huy): www.lameuse.be

Prasa niderlandzkojęzyczna:

Nieuwsbal.be: www.nieuwsblad.be
De Financiële-Economische Tijd: www.tijd.be
De Morgen: www.demorgen.be
De Standaard: www.standaard.be

Het Belang van Limburg: www.hbvl.be
Gazet van Antwerpen: www.gva.be
Humo: www.humo.be
Knack: www.knack.be
Kranten: www.kranten.com

Belgijski publiczny nadawca radiowo-telewizyjny produkujący programy w języku niemieckim:
Belgischer Rundfunk: <http://brf.be/>

2.2.5. Inne sposoby poszukiwania pracy

Ofert pracy można poszukiwać poprzez serwisy internetowe poświęcone pracy:

- www.references.be (j. francuski)
- www.careerjet.be (j. flamandzki)
- www.jobscareer.be (j. angielski, flamandzki, francuski)
- www.moveup.be (j. angielski, flamandzki, francuski) – oferty pracy m.in. dla studentów i absolwentów
- www.monster.be (j. angielski, flamandzki, francuski)
- www.stepstone.be (j. angielski, flamandzki, francuski, niemiecki) – oferty pracy m.in. dla studentów i absolwentów
- www.jobat.be (j. francuski, flamandzki)
- www.medweb.be (j. flamandzki) – sektor medyczny
- www.essencia.be (j. angielski, flamandzki, francuski) – sektor chemiczny

2.2.6. Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty – CV, list motywacyjny i inne)

Jednym z najbardziej efektywnych sposobów poszukiwania pracy w Belgii jest rozsyłanie dokumentów aplikacyjnych do firm, niezależnie od tego, czy w danym momencie prowadzą rekrutację, czy też nie.

Rozmawiając z Walończykami, należy posługiwać się językiem francuskim, a do Flamandów zwracać się w języku holenderskim.

Od belgijskiego pracodawcy można oczekiwać, że w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej największy nacisk położy na doświadczenie zawodowe, motywację oraz zdolności interpersonalne osoby aplikującej o pracę.

CV powinno przedstawiać się następująco:

- najbardziej powszechnym w Belgii formatem CV jest układ odwrotnie chronologiczny (najpierw należy wskazać wydarzenia z teraźniejszości i stopniowo cofać się w przeszłość),
- CV powinno się zmieścić na 2 stronach formatu A4,
- należy podać tylko takie szczegóły dotyczące wykształcenia, które są związane ze stanowiskiem, o które się ubiega osoba aplikująca.
- należy podać najważniejsze zadania, za które osoba aplikująca była odpowiedzialna oraz wymienić o zrealizowane projekty.

Kilka rad dotyczących sporządzania **listu motywacyjnego**:

- użycie właściwego języka jest niesłychanie ważne dla belgijskiego pracodawcy (przestrzegaj wskazówek podanych w ofercie pracy),

- we francuskojęzycznej części Belgii listy motywacyjne pisane własnoręcznie (szczególnie dotyczące określonych tradycyjnych zawodów) są powszechnie uznawane, podczas gdy w flamandzkojęzycznej części kraju częściej pisze się je na komputerze,
- podaj szczegóły dotyczące zajęć pozauczelnianych (dla Belgów są one bardzo ważne),
- referencje zwykle podlegają weryfikacji, więc uprzedź osobę udzielającą Ci referencji, że ktoś może się z nim skontaktować.

2.3. Warunki pracy

2.3.1. Rodzaje umów o pracę

Umowy w Belgii zawierane są na dwa sposoby. Umowy zawierane w formie pisemnej są pewną regułą przyjętą w tym kraju. Mogą to być umowy ustne oraz zawierane w formie pisemnej. Każda umowa o pracę zawarta ustnie jest traktowana jako umowa na czas nieokreślony i w pełnym wymiarze czasu pracy. Umowa na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy może być zawarta również w formie pisemnej.

Pamiętaj: Niektóre umowy muszą być zawarte na piśmie, na przykład: umowy ze studentami, umowy na czas określony, umowy na część etatu, umowy na wykonanie określonego zadania, umowy na zastępstwo, wszelkie umowy tymczasowe – włącznie z umowami zatrudnienia czasowego oraz umowy o pracę w domu. Warunki dla okresu próbnego oraz klauzule antykonkurencyjne są ważne wyłącznie, jeżeli zawarte są w formie pisemnej.

W interesie osoby podejmującej zatrudnienie jest to, aby umowa zawarta została w formie pisemnej.

Można wyróżnić następujące rodzaje umów:

- umowa na czas nieokreślony;
- umowa na czas określony;
- umowy o pracę w niepełnym wymiarze godzin: umowy na pracę w mniejszym wymiarze niż 38 godzin tygodniowo, ilość przepracowanych godzin może mieć wpływ na prawo do świadczeń z tytułu bezrobocia;
- umowa na czas wykonania określonego zadania, gdzie wykonywana praca jest precyzyjnie zdefiniowana (np. praca aktora filmowego);
- umowa na zastępstwo;
- praca na zasadach „wolnego strzelca” przyjmuje zazwyczaj charakter umowy samozatrudnienia lub, jeżeli tak nie jest, umowy na czas określony lub umowy na wykonanie określonego zlecenia;
- umowa zatrudnienia tymczasowego (interim) – pracodawcą jest agencja pracy czasowej; umowa o pracę tymczasową może być zawierana: na czas nieobecności zatrudnionego na stałe pracownika, w wyniku nagłego wzrostu ilości pracy lub powstania zaległości oraz realizacji zadań nie z zakresu prowadzonej działalności – prace zleczone wynikające z nieprzewidzianej potrzeby (np. organizacja targów, wystaw, konferencji, przyjęć) agencja musi podpisać umowę na każdy okres zatrudnienia;
- umowa o pracę w domu jest normalną umową, musi mieć formę pisemną i być sporządzona na zasadach indywidualnych;
- umowa na praktyki zawodowe: dla osób młodych w wieku pomiędzy 16 a 18 rokiem życia, które przechodzą szkolenie w firmie i uczęszczają do szkoły przez jeden lub dwa dni w tygodniu, okres próbny trwa od 1 do 3 miesięcy. Przed rozpoczęciem pracy należy podpisać pisemną umowę;

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

- kursy „podwójne” („*sandwich*” courses), dla osób młodych w wieku pomiędzy 18 a 25 rokiem życia bez wyższego wykształcenia – jest to standardowa umowa o pracę, z obowiązkiem szkolenia.

Umowa o pracę powinna zawierać następujące informacje:

- określenie stron umowy (pracodawca, pracownik)
- datę zatrudnienia
- określenie rodzaju umowy (czas określony, czas nieokreślony)
- określenie rodzaju pracy
- określenie wynagrodzenia oraz sposobu jego wypłaty
- określenie wymiaru czasu pracy (pełny, niepełny) oraz jeśli to możliwe, grafiku czasu pracy
- określenie niezbędnych czynności pracownika w razie niezdolności do pracy (choroby)
- okres wypowiedzenia
- ewentualnie informacje o obowiązku zachowania przez pracownika tajemnicy zawodowej
- deklarację, iż pracownik otrzymał kopię regulaminu pracy
- określenie sądów właściwych do rozstrzygania sporów między pracodawcą i pracownikiem
- datę zawarcia umowy
- podpisy stron.

Informacje temat obowiązujących w tym zakresie przepisów dostępne są :

- w języku francuskim na stronie internetowej: www.emploi.belgique.be
- w języku flamandzkim na stronie: www.werk.belgie.be

Od 1 stycznia 2014 r. obowiązuje jeden status pracownika, który przed tym okresem zakładał podział na pracowników umysłowych i fizycznych. Ujednolicenie statusów ma na celu zniesienie dyskryminacji w zakresie praw pracowników umysłowych i fizycznych. Od 1 stycznia 2014 r. weszły w życie nowe przepisy prawa pracy, według których są stosowane jednakowe okresy wypowiedzenia, niezależnie od tego, czy w umowie zawarto informację o okresie próbnym, czy nie.

Zgodnie z belgijskim ustawodawstwem umowy muszą być zawierane:

- w języku flamandzkim jeśli firma ma siedzibę w flamandskojęzycznej części Belgii
- w języku francuskim jeśli firma ma siedzibę we francuskojęzycznej części Belgii
- w języku niemieckim jeśli firma ma siedzibę w niemieckojęzycznej części Belgii

Firma usytuowana w Regionie Stołecznym Brukseli ma obowiązek przekazania francuskojęzycznym obywatelom umowy w języku francuskim, a flamandskojęzycznym w języku flamandzkim.

2.3.2. Rozwiązanie stosunku pracy

Każda ze stron może rozwiązać stosunek pracy pod warunkiem przestrzegania terminów wypowiedzenia ustalonych w kodeksie pracy, branżowym lub zakładowym układzie zbiorowym pracy lub w umowie o pracę. Wypowiedzenie umowy o pracę musi mieć formę pisemną i musi zawierać następujące informacje:

- nazwisko, imię i adres pracownika

- nazwę i adres pracodawcy
- datę rozpoczęcia okresu wypowiedzenia i długość okresu wypowiedzenia.

Kodeks pracy jasno określa sposób przekazania wypowiedzenia umowy, pod rygorem nieważności. Jeśli umowę wypowiedza pracodawca, wypowiedzenie może być przekazane pracownikowi tylko i wyłącznie listem poleconym lub pismem komorniczym. Każdy inny sposób, np. wypowiedzenie ustne, telefoniczne, zwykły list, przekazanie do ręki za potwierdzeniem odbioru lub przez osoby trzecie jest nieważne.

W przypadku rozwiązania umowy za porozumieniem stron należy pamiętać, że podpisanie rozwiązania umowy za porozumieniem stron powoduje sankcje w przypadku starania się o zasiłek dla bezrobotnych. Oznacza to, że nawet jeśli pracownik nabył już prawo do zasiłku dla bezrobotnych ze względu na staż pracy, wypłatę zasiłku może otrzymać najwcześniej po 13 tygodniach od momentu podpisania rozwiązania umowy za porozumieniem stron. W zależności od okoliczności lub od przyczyn, z jakich porozumienie zostało podpisane, okres oczekiwania na prawo do zasiłku może się przedłużyć nawet do 52 tygodni.

Od 1 stycznia 2014 r. wpływ na okres wypowiedzenia ma jedynie staż pracy u danego pracodawcy. Wszystkie inne czynniki nie są już istotne. Każdy nowy pracownik ma od razu prawo do dwutygodniowego okresu wypowiedzenia, jeśli umowa miałaby zostać rozwiązana przez pracodawcę. Okres wypowiedzenia będzie przedłużany o 1 lub 2 tygodnie za każdy kwartał tak, że po 2 latach pracy będzie wynosił 12 tygodni. Osoby ze stażem pracy 20 lat mają maksymalny okres wypowiedzenia 62 tygodnie.

2.3.3. Czas pracy

Belgijskie ustawodawstwo nakłada podwójne ograniczenie godzin pracy. Czas pracy nie może przekroczyć 8 godzin dziennie oraz 38 godzin tygodniowo. Różne poprawki do przepisów skutkują tym, że w rzeczywistości limity wynoszą 9 godzin dziennie i 40 godzin tygodniowo. Dzień wolny w niedzielę jest obowiązkowy.

System i godziny pracy są określone w regulaminach pracy. Pracodawca musi doręczyć ten dokument całemu personelowi. Należy się upewnić, że rzeczywiście się go otrzymało i przeczytać go dokładnie. Jeśli czas pracy przekroczy godziny określone w regulaminie, wówczas pracownik ma prawo do zapłaty za nadgodziny.

Liczba nadgodzin w ciągu 3 miesięcy nie może przekroczyć 65 godzin. W przeciwieństwie do Polski, nadgodzin nie można „wymienić” na dzień wolny. Pracodawca jest zatem zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia za nadgodziny.

Wynagrodzenie przysługujące pracownikowi za każdą nadgodzinę stanowi:

- 50 % zwykłej stawki godzinowej,
- 100 % stawki godzinowej, jeżeli praca w nadgodzinach obejmuje niedziele lub święta.

Pracownik ma prawo do przerwy w trakcie pracy w wymiarze 15 minut po przepracowaniu 6 godzin.

Praca pomiędzy 20:00, a 6:00 nie jest dozwolona, ale możliwe są wyjątki od tej reguły. Praca w nocy nie może być wykonywana przez pracowników, którzy nie ukończyli 18 roku życia.

2.3.4. Urlop wypoczynkowy

Liczba dni urlopowych jest ustalana na podstawie faktycznie przepracowanych dni w okresie poprzedniego roku kalendarzowego. Za cały przepracowany rok pracownikowi przysługuje pełny

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

wymiar urlopu (24 dni w sześciodniowym tygodniu pracy, 20 dni w pięciodniowym tygodniu pracy) oraz 10 dni płatnych, wolnych od pracy ze względu na święta państwowe i kościelne (z reguły praca w te dni jest zabroniona). Jeśli w poprzednim roku kalendarzowym okres pracy wynosił mniej niż 12 miesięcy, wówczas urlop będzie obliczony proporcjonalnie do przepracowanego czasu.

Pracownik musi udowodnić prawo do urlopu, jeśli był zatrudniony u innego pracodawcy w roku poprzedzającym rok ustalania prawa do urlopu, dostarczając zaświadczenie nowemu pracodawcy.

Wymiar urlopu zależy od długości okresu pracy:

Długość okresu pracy (w miesiącach)	Wymiar urlopu 6-dniowy tydzień pracy (w dniach)
12	24
11	22
10	20
9	18
8	16
7	14
6	12

Za czas urlopu pracownikowi przysługuje wynagrodzenie wypłacane bezpośrednio przez pracodawcę. Okres urlopu może być ustalany kolektywnie, wówczas jest zamieszczany w regulaminie danego przedsiębiorstwa (kopię powinien otrzymać pracownik) lub indywidualnie z pracodawcą. Pracownicy mają prawo do otrzymania urlopu 2-tygodniowego w jednym ciągu między 1 maja a 31 października. Dni urlopowe muszą być wykorzystane przed upływem roku kalendarzowego. Pracownicy posiadający dzieci w wieku szkolnym mają pierwszeństwo w uzyskaniu urlopu w trakcie wakacji szkolnych.

Inne urlopy:

Urlop macierzyński

Urlop macierzyński rozpoczyna się na prośbę matki, nie wcześniej niż na sześć tygodni przed prawdopodobną datą porodu. Od siódmego dnia przez spodziewanym porodem, przyszła matka jest zobowiązana przerwać wszelką pracę i powiadomić pracodawcę, a jeśli nie pracuje – urząd pracy. W tym celu musi przedstawić pracodawcy zaświadczenie lekarskie swojej instytucji ubezpieczeniowej. Warto poprosić pracodawcę o potwierdzenie odbioru zaświadczenia lub wysłać je za potwierdzeniem zwrotnym pocztą.

Zasiłek macierzyński przysługuje kobietom, które w okresie dwóch ostatnich kwartałów poprzedzających kwartał w którym rozpoczął się urlop macierzyński przepracowały min. 400 godzin lub równoznacznych z przepracowanymi godzin (np. okresy niezdolności do pracy opłacane przez pracodawcę, dni świąteczne). Osoby pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy powinny wykazać, że pracowały min. 400 godzin w okresie 18 miesięcy poprzedzających kwartał, którym rozpoczął się urlop macierzyński. Osoby, których liczba przepracowanych godzin w Belgii jest niewystarczająca do uzyskania zasiłku macierzyńskiego, a bezpośrednio przed podjęciem pracy w Belgii pracowały w Polsce mogą wystąpić o wydanie formularza E 104 do terenowej jednostki organizacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwej ze względu na ostatnie miejsce

zamieszkania w Polsce. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydając druk E 104 potwierdzi okresy ubezpieczenia w celu nabycia lub zachowania prawa do świadczeń pieniężnych z tytułu choroby i macierzyństwa w innym kraju Unii Europejskiej. Szczegółowe informacje na ten temat są dostępne na stronie internetowej: <http://e-inspektorat.zus.pl/>.

Urlop macierzyński trwa w sumie 15, a w przypadku ciąży mnogiej 17 tygodni. Zasiłek macierzyński wypłaca kasa chorych, tam też po porodzie należy dostarczyć akt urodzenia dziecka.

W przypadku osób zatrudnionych wysokość świadczenia wynosi 82% płacy brutto przez pierwsze 30 dni, a od 31 dnia – 75% płacy brutto.

Urlop rodzicielski

Z okazji urodzenia się dziecka każdy pracownik ma prawo do 10 dni urlopu. Urlop można wybrać w całości lub dzieląc go na kilka części, ale nie później niż w okresie 4 miesięcy od dnia narodzin dziecka. Za pierwsze 3 dni nieobecności pracownikowi otrzymuje pełne wynagrodzenie. Za nieobecność w pracy podczas 7 kolejnych dni pracownikowi nie przysługuje wynagrodzenie, a dodatek rodzicielski w wysokości 82% utraconego wynagrodzenia.

2.3.5. Wynagrodzenie za pracę

Płace w Belgii nie zostały uregulowane w formie kodeksowej, a są ustalane w układach zbiorowych (CAO), które zawierane są pomiędzy związkami zawodowymi, a przedstawicielami pracodawców na szczeblu przedsiębiorstwa lub sektora/branży w ramach komisji wspólnej. Układy zbiorowe regulują główne aspekty wynagrodzenia oraz organizacji pracy, m.in. datę wypłaty oraz częstotliwość wypłat, informacje nt. minimalnej stawki wynagrodzenia, indeksacji wynagrodzeń, dodatków takich jak np. roczna premia, bony żywnościowe, dodatek za pracę na zmiany, za pracę w nocy lub weekend. W Belgii rozróżnia się dochód netto i brutto. Dochód netto to kwota rzeczywiście otrzymana przez pracownika. Jest ona równa dochodowi brutto pomniejszonego o składki na ubezpieczenia społeczne oraz podatki pobrane bezpośrednio od pracowników przez pracodawcę. Płace określone przez układy zbiorowe są płacami brutto.

Pensje muszą być wypłacane co dwa tygodnie robotnikom oraz co miesiąc dla pracowników wykonujących pracę umysłową.

Jeśli zarobki nie są określone przez układy zbiorowe, wówczas pracownik ma prawo do gwarantowanej płacy minimalnej. Jej wysokość jest wynikiem ustaleń między partnerami społecznymi, takimi jak: Narodowa Rada ds. Zatrudnienia, organizacje pracodawców oraz związki zawodowe. Ewentualne zmiany w wysokości płacy minimalnej dokonywane są poprzez konsultacje na poziomie krajowym w ramach Narodowej Rady ds. Zatrudnienia. Gwarantowana płaca minimalna dotyczy pracowników w wieku powyżej 21 lat zatrudnionych na pełen etat w sektorze prywatnym. Osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze czasu pracy otrzymują wynagrodzenie obliczone proporcjonalnie do liczby przepracowanych godzin.

2.4. Podatki

Podatki w Belgii dzielą się na podatki bezpośrednie i pośrednie.

Podatki bezpośrednie to:

- podatek dochodowy od osób fizycznych,
- podatek dochodowy od spółek, w tym:
- opodatkowanie dywidend
- preferencyjne opodatkowanie małych i średnich przedsiębiorstw,
- preferencyjne opodatkowanie centrów dystrybucyjnych,
- podatek dochodowy od osób prawnych,

- podatek od nieruchomości i podatek gruntowy (katastralny)

Podatki pośrednie obejmują m.in.:

- podatek od wartości dodanej VAT,
- podatek akcyzowy,
- podatek od darowizn,
- podatek spadkowy,
- podatek od zakupu środków transportu oraz podatek tonażowy,
- opłaty notarialne związane ze sprzedażą nieruchomości (*droit d' enregistrement*),
- opłata od wpisu do ksiąg hipotecznych i rejestrów sądowych.

W relacjach między Polską, a Belgią obowiązuje Konwencja między Rzeczypospolitą Polską, a Królestwem Belgii w sprawie unikania podwójnego opodatkowania oraz zapobiegania oszustwom podatkowym i uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku z 20.08.2001 r., opublikowana w Polsce (Dz. U. z 2004 r. nr 211 poz. 2139) oraz w Belgii (*Moniteur Belge* z 27.04.2004 r., nr 2004015054).

Dnia 7 stycznia 2015 r. weszła w życie Ustawa z dnia 23 października 2014 r. o ratyfikacji Protokołu między Rzeczypospolitą Polską a Królestwem Belgii zmieniającego Konwencję między Rzeczypospolitą Polską a Królestwem Belgii w sprawie unikania podwójnego opodatkowania oraz zapobiegania oszustwom podatkowym i uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, podpisaną w Warszawie dnia 20 sierpnia 2001 r. (D.U. z 2014 r. poz. 1870) Protokół podpisano w Luksemburgu dnia 14 kwietnia 2014 r.

Konwencja dotyczy podatków od dochodu z majątku bez względu na sposób ich poboru. Konwencja dotyczy podatków płaconych zarówno w Belgii, jak i w Polsce. W Belgii obejmuje: podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek dochodowy od spółek, podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek od dochodów nierezydentów.

Konwencja dotyczy sytuacji, w których podatnik, oprócz podlegających opodatkowaniu dochodów uzyskanych np. w Polsce, uzyskuje również dochody ze źródeł położonych w Belgii.

W Konwencji między Polską i Belgią do eliminacji podwójnego opodatkowania zastosowano metodę proporcjonalnego odliczenia. Polega ona na tym, że dochód uzyskany za granicą (tj. w Belgii) jest opodatkowany w Polsce, ale od należnego podatku odlicza się podatek zapłacony za granicą. Odliczenie to jest możliwe tylko do wysokości podatku przypadającego proporcjonalnie na dochód uzyskany w Belgii.

Więcej informacji na temat metod unikania podwójnego opodatkowania zastosowanych w umowach podpisanych przez Polskę z różnymi krajami jak również treści tych umów należy szukać na stronach internetowych Ministerstwa Finansów. (www.mf.gov.pl).

2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych

Rok podatkowy w Belgii jest zgodny z rokiem kalendarzowym. Urzędy skarbowe wysyłają podatnikom formularz zeznania na którym widnieje data rozliczenia, która zazwyczaj nie przekracza 30 czerwca roku następującego po roku podatkowym. W przypadku nieotrzymania druków – należy zgłosić się samemu po odpowiednie formularze. Istnieje możliwość rozliczenia się za pośrednictwem Internetu: www.taxonweb.be w terminie do 15 lipca roku następującego po roku podatkowym, przy czym z tej możliwości mogą skorzystać osoby, które mają belgijską elektroniczną kartę pobytu lub kartę identyfikacyjną i kod PIN lub które uprzednio poproszą w upoważnionej do tego gminie o

specjalne kody dostępu do akt elektronicznych. W celu właściwego wypełnienia zeznania podatkowego należy zgromadzić wszystkie dokumenty dotyczące dochodów i wydatków za rok ubiegły.

Osoby fizyczne posiadające miejsce zamieszkania w Belgii obciążone są tzw. nieograniczonym obowiązkiem podatkowym. Większość dochodów podlega dopisaniu do łącznej bazy opodatkowania, do której stosuje się **progresywne stawki podatkowe**. Każdy podatnik ma obowiązek składania corocznych zeznań podatkowych do urzędu karbowego w celu rozliczenia się. Deklaracje podatkowe w Belgii można składać nawet do 3 lat wstecz.

Dochody podlegające opodatkowaniu

W skład łącznych dochodów będących przedmiotem opodatkowania wchodzi m.in.:

- przychody z nieruchomości,
- dochody pochodzące kont/książeczek oszczędnościowych oraz z wynajmu np. umeblowanego mieszkania lub lokalu przeznaczonego do celów handlowych (majątkiem ruchomym jest wyposażenie nieruchomości – meble itp.),
- dochody z inwestycji (dywidend, depozytów, obligacji, akcji itd.),
- wynagrodzenia ze stosunku pracy, nie tylko wynagrodzenie, ale także wszelkie premie oraz dodatki (samochód służbowy, dofinansowane posiłki, bezpłatne zakwaterowanie, zwroty kosztów za dofinansowanie na dojazdy do pracy,
- świadczenia społeczne – emerytury, zasiłki dla osób bezrobotnych, chorobowe, macierzyńskie, inwalidzkie, wychowawcze, zasiłki i odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy, itp.
- środki na utrzymanie – środki na utrzymanie otrzymane od bliskiej osoby, alimenty,
- przychody z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (samozatrudnienie).

Alimenty otrzymane od bliskiej osoby lub od (byłego) współmałżonka traktowane są jako dochód i podlegają opodatkowaniu. Jeśli przesyłane są bezpośrednio dziecku, wówczas nie mogą być traktowane jako dochód rodzica lub opiekuna, który je wychowuje. Dziecko, niezależnie od wieku, samo musi złożyć zeznanie podatkowe. Pierwsze 3120 euro alimentów na dzieci jest zwolnione z opodatkowania. Środki na utrzymanie/alimenty wypłacane (przez rezydentów) osobom przebywającym w innym kraju podlegają opodatkowaniu w tym kraju, w którym przebywa ich odbiorca.

Wymienione rodzaje dochodów podlegają opodatkowaniu po odliczeniach (poza przychodami z nieruchomości) kosztów uzyskania przychodów właściwych dla danego rodzaju działalności prowadzonej przez podatnika.

Podstawę opodatkowania osiąganego wynagrodzenia stanowi przychód pomniejszony o składki na ubezpieczenie społeczne oraz koszty uzyskania przychodu.

Skala podatkowa podatku dochodowego od osób fizycznych za 2015 rok wynosi:

Podstawa opodatkowania w €	Stawka %
0,01 – 8 710	25%
8 710,01 – 12 400	30%
12 400,01 – 20 660	40%
20 660,01 – 37 870	45%
powyżej 37 870	50%

Powyższa skala nie obejmuje dodatkowego podatku gminnego ani aglomeracyjnego oraz kwot zwolnionych od podatku.

Podstawowa kwota wolna od podatku za rok 2015 wynosi 7090 euro. Może ona zostać podwyższona w zależności od sytuacji rodzinnej i dochodowej podatnika. Jeśli kwota dochodu brutto (podstawy opodatkowania) w 2015 r. nie przekroczyła 26360 euro, to kwota wolna od podatku wyniesie 7380 euro.

Jeśli podatnik ma jedno dziecko na utrzymaniu, kwota wolna od podatku za 2015 zostanie podwyższona o 1510 euro, w przypadku dwojga dzieci na utrzymaniu wzrośnie o 3880 euro, przy trojgu dzieci o 8700 euro, przy czworgu o 14 060 euro, a za każde kolejne dziecko o 5370 euro.

Kwota dochodu zwolnionego z podatku wzrasta w zależności od ilości dzieci przebywających na utrzymaniu podatnika:

- 1 dziecko – wzrost o 1510 euro
- 2 dzieci – wzrost o 3880 euro
- 3 dzieci – wzrost o 8700 euro
- 4 dzieci – wzrost o 14060 euro

Ponadto inne stawki dotyczą osób posiadających na swoim utrzymaniu osoby niepełnosprawne, czy osób samotnie wychowujących dzieci. Pod uwagę brana jest również sytuacja osobista danej osoby.

Pozostałe odliczenia

Pozostałe odliczenia dotyczą wpłat z tytułu ubezpieczenia na życie, spłat kredytów hipotecznych, ubezpieczeń grupowych, inwestycji w określone rodzaje akcji, niektórych darowizn, kosztów utrzymania bliskich członków rodziny i małżonków będących w separacji itp.

2.4.2. Podatek VAT

Podstawowa stawka podatku od wartości dodanej (VAT) w Belgii wynosi 21%. Dodatkowo występują stawki zredukowane w wysokości 12%, 6% i 0%. Stawką 6% objęte są produkty pierwszej potrzeby, w tym produkty żywnościowe, lekarstwa, woda, książki i czasopisma, produkty rolne, usługi transportowe, naprawy. Stawką 12% objęte są m.in. opłaty za węgiel, opłaty radiowo-telewizyjne, budownictwo mieszkaniowe, margaryna, pieluchy dla dorosłych. Stawkę zredukowaną 0% stosuje się do towarów eksportowanych oraz gazet codziennych.

Deklaracje podatku VAT składane są miesięcznie lub kwartalnie. Istnieje możliwość przeniesienia nadpłaconego podatku na kolejny okres rozliczeniowy, a w przypadku gdy kwota nadpłaty przewyższa 1500 euro otrzymać jej zwrot.

Więcej informacji na stronach:

Ministerstwa Finansów Belgii:
www.minfin.fgov.be

Komisji Europejskiej:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxinv/welcome.do

<https://belgium.trade.gov.pl/pl/> zakładka „gospodarka”

<http://www.nowinki.be/node/119287>

2.4.3. Inne podatki i opłaty lokalne

Podatek gminny w wysokości od 0% do 10% obowiązuje wszystkich mieszkańców, a jego wysokość ustalana jest przez lokalne władze.

Podatki akcyzowe

Podatkiem akcyzowym w Belgii obciążone są papierosy, cygara i inne wyroby tytoniowe, napoje alkoholowe i wybrane napoje orzeźwiające oraz kawa, paliwa, oleje ropopochodne, gaz ziemny, propan butan i inne nośniki energii.

2.4.4. Adresy stron internetowych zawierających informacje z powyższego zakresu:

www.brussels.trade.gov.pl – Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP

<http://minfin.fgov.be> – federalne Ministerstwo Finansów Belgii

www.belgium.be

www.belgopocket.be

www.bijob.be

2.5. Zabezpieczenie społeczne

Podejmując zatrudnienie w Belgii każda osoba zobligowana jest do wnoszenia opłat na system ubezpieczeń społecznych. Odpowiada za to pracodawca, który powinien zgromadzić odpowiednie dokumenty. Osoba podejmująca zatrudnienie winna jedynie sama zadbać o ubezpieczenie zdrowotne (wybrać towarzystwo ubezpieczeń).

Wysokość potrącanych składek na ubezpieczenie społeczne z części wynagrodzenia brutto (wraz z wszelkimi dodatkami) pracownika wynosi 13,07%. Składki, które opłaca pracodawca w prywatnym sektorze wynoszą \pm 34% i są wyższe niż w sektorze publicznym.

System ubezpieczeń społecznych dotyczący pracowników najemnych obejmuje:

- chorobę i inwalidztwo: opieka medyczna oraz świadczenia pieniężne
- bezrobocie
- emeryturę
- zasiłki rodzinne
- wypadki przy pracy
- choroby zawodowe

Pracodawca odprowadza składki co kwartał do Krajowego Urzędu Ubezpieczenia Społecznego www.onssrszls.fgov.be, nie później niż przed upływem ostatniego dnia pierwszego miesiąca następnego kwartału.

2.5.1. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych

2.5.1.1. Emerytura

Narodowy Fundusz Emerytalny – *RVP-Rijksdienst voor Pensioenen/ONP-Office National des Pensions* Narodowy Naro www.onprvp.fgov.be zarządza oficjalnym systemem ubezpieczeń emerytalnych w Belgii.

W sumie istnieją 4 systemy emerytalne: systemy dla pracowników, system dla osób pracujących na własny rachunek, system dla pracowników sektora publicznego oraz system dla byłych pracowników zatrudnionych w koloniach i/lub w państwie poza UE.

Wiek emerytalny dla mężczyzn oraz kobiet wynosi 65 lat. Liczba przepracowanych lat uprawniających do pełnej emerytury wynosi 45 lat. Istnieje możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę w wieku min. 60 lat, jeśli dana osoba przepracowała zawodowo 35 lat. Od 2016 r. wiek uprawniający do wcześniejszej emerytury wzrośnie do 62 lat, a staż pracy do 40 lat. Osoby uprawnione do ustawowej emerytury nie mogą pobierać zasiłków socjalnych. Natomiast te osoby, które przepracowały min. 42 lata mogą pobierać emeryturę i wykonywać dodatkową pracę zarobkową bez ograniczeń.

Emerytura ustawowa jest obliczana na podstawie rocznego wynagrodzenia brutto pomnożonego przez współczynnik indeksacyjny i podzielona przez liczbę lat uprawniających do pełnej emerytury, czyli 45. W zależności od sytuacji rodzinnej wynik może zostać pomnożony przez 60% w przypadku osób samotnych lub 75% w przypadku osób, które mają na swoim utrzymaniu jedną lub większą liczbę osób.

Na rok przed osiągnięciem wieku emerytalnego instytucja odpowiedzialna za kwestie emerytur tzn. RVP/ONP www.onprvp.fgov.be, rozpoczyna procedurę mającą na celu ustalenie wysokości emerytury. Osoby ubiegające się o emeryturę w innym terminie mogą złożyć wniosek elektronicznie www.pensioenaanvraag.be / www.demandepension.be osobiście w urzędzie miasta/gminy lub bezpośrednio w instytucji RVP/ONP.*

Istnieje maksymalna wysokość emerytury determinowana przebiegiem kariery zawodowej, wynagrodzeniem oraz sytuacją rodzinną, jak również minimalna wysokość emerytury przyznawana na podstawie określonych kryteriów. Więcej informacji na ten temat można znaleźć na stronie: www.onprvp.fgov.be

Więcej informacji na temat koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie świadczeń emerytalnych można znaleźć na stronie: <http://ec.europa.eu/social/>

2.5.1.2. Renta z tytułu niezdolności do pracy

Ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa pomaga opłacić koszty opieki zdrowotnej, a także zapewnia świadczenia zastępujące płace dla pracowników tymczasowo zmuszonych do zaprzestania pracy z powodu niezdolności do pracy.

Świadczenia chorobowe trwające dłużej niż jeden rok mogą przekształcić się w świadczenia inwalidzkie. W zależności od, między innymi sytuacji rodzinnej, wynoszą one 40-65% wcześniejszych zarobków brutto. Świadczenia chorobowe i inwalidzkie są obliczane w ujęciu dziennym. Instytucją odpowiedzialną za sprawy związane z rentą inwalidzką jest RIZIV - INAMI <http://www.riziv.be> .

O inwalidztwie orzeka Rada Lekarska (*Geneeskundige Raad*).

2.5.1.3. Świadczenia z ubezpieczenia chorobowego

Każda osoba przebywająca w Belgii legalnie i spełniająca ustalone warunki jest objęta ubezpieczeniem chorobowym. Wymogi są następujące: członkostwo w systemie ubezpieczeń zdrowotnych, przepracowanie 120 dni w sześciomiesięcznym okresie poprzedzającym staranie się o zasiłek (włącznie z okresami braku aktywności, takimi jak choroba, urlop płatny itp. oraz okresami spędzonymi w innych państwach członkowskich – E104), przekazanie zaświadczeń o opłaceniu składek wydanych przez swoją instytucję ubezpieczeniową, przejście badań

zorganizowanych przez instytucję ubezpieczeniową oraz posiadanie dowodu ubezpieczenia. Bardzo ważne jest zaopatrzenie się przed wyjazdem do pracy w Belgii w formularz E 104 wydany przez ZUS służący m.in. potwierdzeniu okresów ubezpieczenia z tytułu choroby. Jeżeli podczas pierwszych 120 dni pracy zachorujemy, wówczas formularz pozwoli na zsumowanie polskich i belgijskich okresów ubezpieczenia.

Podczas zwolnienia lekarskiego pracodawca pokrywa:

pracownikom umysłowym – 100% wynagrodzenia przez pierwszy miesiąc niezdolności do pracy,
pracownikom fizycznym – 100% wynagrodzenia przez pierwsze 7 dni niezdolności do pracy, około 85% za tygodnie od drugiego do czwartego włącznie okresu niezdolności do pracy.

Po upływie ww. okresów osoba niezdolna do pracy przechodzi na świadczenia pochodzące z systemu ubezpieczeń społecznych. Wówczas otrzymuje do 60% swojego wynagrodzenia.

Płaca gwarantowana i urlop roczny

Pracownik (umysłowy lub fizyczny), który zachoruje w czasie urlopu, nie otrzymuje żadnej gwarantowanej płacy za ten okres.

Jeżeli okres niezdolności do pracy zacznie się przed urlopem wypoczynkowym, sytuacja jest różna w zależności od tego, czy chodzi o pracownika fizycznego, czy umysłowego oraz czy chodzi o urlop indywidualny, czy zbiorowy.

Pracodawca musi zapłacić pensję gwarantowaną pracownikowi umysłowemu, który zachoruje przed swoim urlopem (indywidualnym lub zbiorowym) lub pracownikowi fizycznemu, który stanie się niezdolny do pracy przed swoim urlopem indywidualnym, a urlop, który jest zbieżny z chorobą, może zostać przeniesiony na później. Instytucja ubezpieczeniowa płaci pracownikowi, który zachoruje bezpośrednio przed zamknięciem przymusowym za dni choroby zbieżne z dniami urlopu zbiorowego.

2.5.2. Inne świadczenia socjalne - beneficjenci i warunki uzyskania

2.5.2.1. Świadczenia rodzinne

Świadczenia rodzinne przysługują nie tylko obywatelom Belgii, ale także cudzoziemcom przebywającym legalnie na terenie Belgii, którzy wykonują pracę, prowadzą własną działalność gospodarczą oraz tym, którzy otrzymują świadczenia społeczne (np. zasiłek dla osób bezrobotnych). Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka. Pracownik musi być zatrudniony u pracodawcy podlegającego belgijskiemu ubezpieczeniu społecznemu (ONSS). Ponadto, musi on być zatrudniony w Belgii na rzecz pracodawcy lub w biurze spółki z siedzibą w Belgii, bądź zagranicą u pracodawcy mającego siedzibę w Belgii. W tym ostatnim przypadku, wymagane jest także, by nie mógł on otrzymywać dodatku rodzinnego w państwie, w którym pracuje. Musi być on zatrudniony co najmniej na pół etatu. Zasiłek rodzinny przysługuje po miesiącu od daty rozpoczęcia zatrudnienia i pobytu w Belgii.

Osobę pobierającą zasiłek rodzinny muszą łączyć więzy krwi lub związek prawny z dzieckiem, na którego rzecz zasiłek ma być wypłacany.

Każdy pracodawca zatrudniający co najmniej jedną osobę podlega przepisom dotyczącym dodatku rodzinnego. Jest on zobowiązany przystąpić do funduszu dla pracowników najemnych wybranego przez siebie w ciągu 90 dni od daty rozpoczęcia pracy przez pierwszego pracownika.

Zasiłki rodzinne są przyznawane na dzieci do 18 lub do 25 roku życia (pewne kategorie osób uczących się).

Stawki zasiłku rodzinnego

Przyznawane są dwa rodzaje świadczeń: dodatki rodzinne jako takie oraz dodatki z tytułu urodzenia dziecka. Otrzymanie i zachowanie prawa do zasiłków jest obwarowane odpowiednimi warunkami, które należy spełnić, np. ogólny dochód rodziny nie może przekroczyć pewnego maksimum, tj.: dla osoby samotnie wychowującej dziecko: 2144,07 euro brutto/miesiąc, w przypadku rodziny pełnej: 2217,20 euro brutto/miesiąc.

1) Zasiłek rodzinny

Kwota zasiłku rodzinnego (na dziecko) wzrasta wraz z liczbą dzieci, przy czym jego wysokość na trzecie i następne dziecko pozostaje już na tym samym poziomie. Prawo do zasiłku na poziomie podstawowym jest ustalane kwartalnie uwzględniając sytuację osoby uprawnionej. Dodatki specjalne przyznawane są określonym kategoriom osób (np. podwyższone stawki na dzieci bezrobotnych, inwalidów, rencistów, matek przebywających na urlopie macierzyńskim, sieroty, itp.).

Wysokość podstawowego zasiłku rodzinnego (na dziecko) – od 01.06.2016 r.:

- 1 dziecko – 92,09 euro miesięcznie,
- 2 dziecko – 170,39 euro miesięcznie,
- 3 i następne dziecko – 254,40 euro miesięcznie.

2) Dodatki z tytułu urodzenia dziecka

Z tytułu urodzenia się dziecka przysługuje dodatek do zasiłku w formie jednorazowej zapomogi w wysokości:

- 1 247,58 euro za urodzenie pierwszego dziecka;
- 938,66 euro za urodzenie drugiego i kolejnego dziecka;
- 1 247,58 euro za każde dziecko z ciąży mnogiej.

Stawki obowiązują od 2016 r.

Szczegółowe informacje z powyższego zakresu można znaleźć na stronie internetowej instytucji RKW – ONAFTS www.rkw.be
www.brussel.famifed.be/de/familien

2.5.2.2. Świadczenia z tytułu bezrobocia

Warunki nabywania prawa do zasiłku dla bezrobotnych w Belgii

Narodowa Agencja Zatrudnienia urzędy pracy biu (Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, RVA – Office national de l'emploi – ONEM) bada i ustala uprawnienia do zasiłku dla bezrobotnych.

O zasiłek dla osób bezrobotnych mogą ubiegać się osoby, które były zatrudnione przez belgijskiego pracodawcę i utraciły pracę, tzn. zostały zwolnione nie ze swojej winy lub umowa wygasła. W innych sytuacjach na przykład gdy umowa została rozwiązana za porozumieniem stron, okres wypłaty zasiłku może zostać skrócony, a w przypadku utraty pracy z winy pracownika – zawieszony.

Wszelkie uprawnienia do świadczeń z tytułu bezrobocia zależą od wieku oraz stażu pracy (zatrudnienie na pełny etat):

- jeżeli masz mniej niż 36 lat, musisz udowodnić, że pracowałeś min. 312 dni roboczych w okresie 21 miesięcy przed złożeniem wniosku,

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

- jeżeli jesteś w wieku pomiędzy 36 a 50 rokiem życia musisz udowodnić, że przepracowałeś min. 468 dni w okresie 33 miesięcy przed złożeniem wniosku,
- jeżeli masz więcej niż 50 lat, musisz udowodnić, że przepracowałeś min. 624 dni roboczych w okresie 42 miesięcy przed złożeniem wniosku.

W jaki sposób występuje się o zasiłek dla bezrobotnych?

W celu uzyskania szczegółowych informacji nt. procedury i dokumentów niezbędnych do ubiegania się o zasiłek dla osób bezrobotnych należy skontaktować się z centrum płatniczym związku zawodowego (ABVV, ACLB lub ACV) lub Urzędem Socjalnym ds. Zasiłków dla Bezrobotnych (HVW - CAPAC) www.hvw.fgov.be, których pracownicy udzielą szczegółowych informacji nt. procedury ubiegania się o zasiłek dla osób bezrobotnych, dokumentów jakie należy dostarczyć oraz wręczą specjalną kartę kontrolną. Warto nawiązać kontakt jak najszybciej, nawet jeśli nie posiadamy jeszcze wszystkich potrzebnych dokumentów. Najczęściej wymagane dokumenty to: dowód tożsamości, dokumenty wystawione przez pracodawcę (C4), a jeśli praca była wykonywana przed 1 maja 2009 r. – dowód posiadania zezwolenia na pracę B oraz pozwolenia na pobyt.

Ponadto w ciągu 8 dni od rozwiązania lub wygaśnięcia umowy należy również zarejestrować się w najbliższym urzędzie pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania.

Osoba zarejestrowana w urzędzie pracy powinna być zdolna i gotowa do podjęcia pracy oraz aktywnie jej poszukiwać – od tego zależy utrzymanie prawa do zasiłku. Odmowa przyjęcia odpowiedniej oferty pracy oraz szkolenia bez uzasadnionej przyczyny wiąże się z zawieszeniem wypłaty świadczenia. W przypadku choroby należy jak najszybciej powiadomić kasę chorych, a na karcie kontrolnej zaznaczyć dni choroby. Jeśli choroba trwa dłużej niż 4 tygodnie, konieczne będzie ponowne rozpoczęcie procedury rejestracji zgłaszając się do urzędu pracy oraz biura płatniczego.

Jeżeli liczba przepracowanych dni w Belgii potrzebnych do uzyskania świadczenia z tytułu bezrobocia jest niewystarczająca, można wystąpić do właściwego wojewódzkiego urzędu pracy w Polsce o wydanie druku U1, który potwierdzi okresy przepracowane w Polsce i pozwoli na ich zsumowanie.

Na wysokość zasiłku ma wpływ wiele czynników np. sytuacja rodzinna, prowadzenie działalności gospodarczej, praca jako wolontariusz itp. Pod uwagę brana jest wysokość wynagrodzenia brutto z ostatnich czterech tygodni poprzedzających okres bezrobocia do wysokości 2 370,76 euro (maksymalna kwota bazowa brutto w wymiarze miesięcznym).

Wysokość zasiłku dla osób bezrobotnych ustalana jest jako procent wynagrodzenia miesięcznego brutto. Kwota zasiłku dla bezrobotnych wynosi 65% ostatniej płacy brutto przez pierwsze 3 miesiące jego pobierania. W zależności od długości stażu pracy przed utratą zatrudnienia oraz sytuacji rodzinnej, maleje w kolejnych okresach bezrobocia. W kolejnych kwartałach wynosi odpowiednio do sytuacji 60%, później 50% i 40%.

Poniższa tabela przedstawia wysokości kwot zasiłku dla osób bezrobotnych, które złożyły wniosek o jego nabycie po raz pierwszy:

Decyzję o przyznaniu zasiłku w Belgii podejmuje Narodowa Agencja Zatrudnienia w ciągu miesiąca od skompletowania wszystkich dokumentów. Osoba pobierająca zasiłek dla bezrobotnych może opuścić Belgię na maksimum 4 tygodnie w ciągu roku.

Osoba bezrobotna, której przyznano prawo do zasiłku w jednym państwie członkowskim UE/EOG oraz Szwajcarii może poszukiwać pracy w innym państwie członkowskim i w tym państwie przysługuje jej prawo do kontynuacji zasiłku przez okres 3 miesięcy, a w uzasadnionych przypadkach

przedłużyć jego wypłatę o kolejne 3 miesiące. Zasiłek jest wpłacany na konto wskazane przez osobę uprawnioną do zasiłku

Osoba bezrobotna musi jednak spełnić określone warunki, aby transferować zasiłek:

- posiadać prawo do zasiłku
- być zarejestrowana przez min. 4 tygodnie w urzędzie pracy państwa, które przyznało prawo do świadczenia
- złożyć wniosek o wydanie formularza PD U2 / E 303, a po przyjeździe do wybranego kraju Unii Europejskiej w okresie do 7 dni od daty wyjazdu zgłosić się wraz z formularzem PD U2 / E 303 do najbliższego urzędu pracy.

Transfer zasiłku dla bezrobotnych z Polski do Belgii

Bezrobotny z prawem do zasiłku, zarejestrowany w powiatowym urzędzie pracy (przez minimum 4 tygodnie) ma prawo poszukiwać pracy w innym kraju członkowskim UE oraz dokonać transferu zasiłku dla bezrobotnych za granicę przez 3 miesiące. Zasiłek jest wpłacany na konto wskazane przez osobę uprawnioną do zasiłku. Jeśli osobie bezrobotnej nie uda się w tym okresie znaleźć pracy, powinna wrócić do kraju przed upływem daty zakończenia transferu świadczeń widniejącej na formularzu U2. Istnieje także możliwość ubiegania się o przedłużenie okresu transferu o kolejne 3 miesiące, jednak pierwsze kroki powinny zostać podjęte przed upływem pierwszych trzech miesięcy. Natomiast kompetentny organ nie ma obowiązku wyrażenia zgody na wydłużenie okresu transferu. Przed wyjazdem bezrobotny musi złożyć odpowiednie zaświadczenie z powiatowego urzędu pracy oraz wniosek o wydanie druku PD U2 (potwierdzającego prawo do transferu za granicę) we właściwym z uwagi na miejsce zamieszkania wojewódzkim urzędzie pracy.

Jeżeli otrzymujesz już zasiłek dla bezrobotnych i posiadasz formularz PD U2 powinieneś najpierw zarejestrować się w lokalnym urzędzie pracy bądź właściwym względem miejsca zamieszkania centrum ds. zatrudnienia (ACTIRIS jeśli przebywasz w Brukseli, FOREM w Walonii oraz VDAB jeśli przebywasz na terenie Flandrii).

2.5.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.onem.fgov.be

www.hvw.fgov.be

www.socialsecurity.be

www.rva.be

<http://e-inspektorat.zus.pl/>

Informacje pomocne w sporządzeniu tego rozdziału pochodzą głównie ze stron: Konsulatu Generalnego RP w Brukseli - www.brukselakg.polemb.net; Wydziału Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Brukseli <http://www.brussels.trade.gov.pl>; Europejskich Służb Zatrudnienia EURES - <http://www.eures.europa.eu>; Ministerstwa Finansów Belgii - <http://www.minfin.fgov.be>; Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - <http://www.zus.pl>; Narodowego Funduszu Zdrowia - <http://www.nfz.gov.pl/ue/>; instytucji belgijskich: <http://www.hvw.fgov.be/>, <http://www.rkw.be/>, <http://www.onprvp.fgov.be/>, <http://www.emploi.belgique.be/>

3. Warunki życia

3.1. Zakwaterowanie

Hotele w Belgii są drogie, dlatego na początek dobrym rozwiązaniem są hostele oraz tzw. *Bed & Breakfast* oferujące niższe ceny.

www.jeugdherbergen.be

www.bedandbreakfast.com

www.casamundo.co.uk/belgium

Pracownicy lokalnego biura informacji turystycznej mogą również pomóc w znalezieniu tymczasowego zakwaterowania.

Informacje nt. temat wynajmu mieszkań umieszczane są w prasie, a charakterystyczne pomarańczowo-czarne plakaty wywieszane w oknach oferowanych mieszkań mają za zadanie przyciągnąć uwagę potencjalnych klientów. Lokum można również szukać za pomocą wyspecjalizowanych agencji pośrednictwa nieruchomości. Ważną kwestią jest to, aby nie płacić i nie podpisywać umów z agentem. Opłaty te i wiążące dokumenty podpisujemy wyłącznie ze wskazaną przez właściciela agencji osobą. Standardowo umowy takie podpisuje się na okres: 3, 6, 9 lat bądź na nieokreślony czas. Z reguły opłaca się kaucję w wysokości 3-miesięcznych opłat za mieszkanie. Jeżeli kontrakt wynajmu mieszkania został przerwany wcześniej niż przewidywała umowa – kaucja przepada. Opłaty kaucji dokonuje się w banku. Umowa musi być sporządzona na piśmie i zarejestrowana przez wynajmującego w urzędzie miasta w terminie 2 miesięcy od podpisania umowy.

3.1.1. Wynajmujący – najemca

Wszystkie umowy najmu muszą być sporządzane w formie pisemnej. Obie strony muszą otrzymać kopię umowy, a w praktyce powinny zostać przygotowane co najmniej trzy jej kopie (po jednej dla wynajmującego i najemcy oraz jedna służąca rejestracji we właściwym urzędzie).

Wynajmowany obiekt musi spełnić pewne „podstawowe wymagania dotyczące zdrowia, bezpieczeństwa i zamieszkiwania”. Wymagania odnoszą się przede wszystkim do funkcjonalności budynku, konstrukcji oraz stabilności, wilgotności, naturalnego światła i wentylacji, wyposażenia, oraz dostępności.

Jeśli własność nie spełnia podstawowych wymagań wówczas wynajmujący ma możliwość zwrócenia się do najemcy z prośbą o rozwiązanie umowy lub poprosić go o wykonanie niezbędnych prac, a do momentu ich zakończenia sąd może zasądzić zmniejszenie kwoty czynszu.

Podstawowe informacje, które powinny być zawarte w umowie najmu:

- dane personalne wynajmującego i najemcy,
- datę zawarcia umowy,
- wskazanie wszystkich wynajmowanych pokoi i części budynku,
- wysokość czynszu.

W interesie wynajmującego jest zadbanie o to, aby w umowie znalazł się zapis określający lokal jako główne miejsce zamieszkania wynajmującego.

Najemca musi dostarczyć 2 aneksy do umowy najmu:

- warunki minimalne, które każda nieruchomość musi wypełnić, aby zapewnić zgodność z „wymaganiami dotyczącymi zdrowia, bezpieczeństwa i zamieszkiwania” ,
- wyjaśnienie aspektów miejscowego prawa wynajmu (ten aneks będzie się różnił w zależności od regionu zamieszkania).

Najemca jest zobowiązany zarejestrować zawartą umowę najmu w odpowiednim urzędzie właściwym ze względu na miejsce usytuowania własności. Rejestracja wiąże się z nadaniem umowie

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy

określonej daty od której strony umowy są zobowiązane do jej przestrzegania. Od tej daty najemca jest prawnie chroniony w przypadku eksmisji spowodowanej sprzedażą nieruchomości.

Istnieje także dość wyraźny opis podziału kosztów. Wynajmujący ponosi koszty własności budynku oraz świadczenia na rzecz najemcy takich usług jak: opłaty, podatek miejski od balkonów i garaży, zarządzanie budynkiem mieszkaniowym, opłata syndyka, ubezpieczenie właściciela, zakup lub najem gaśnic, innego sprzętu wspólnego oraz podatek od nieruchomości. Najemca ponosi koszty używania domu lub mieszkania: rocznego serwisu windy, podatku od ścieków i odpadów domowych, podatków prowincjonalnych i gminnych, kosztów zaopatrzenia w wodę (na podstawie licznika lub liczby kranów), opłat za oczyszczanie wód powierzchniowych (na podstawie zużycia wody), oleju grzewczego, gazu i energii elektrycznej, utrzymania powierzchni wspólnych, ubezpieczenia od ognia. Zapytaj wynajmującego, a najlepiej także kilku innych najemców w tym samym budynku o koszty w poprzednim roku. Jeżeli wydaje Ci się, że są one zbyt wysokie do zaakceptowania, przedyskutuj to z wynajmującym. Nie może on osiągać zysków na kosztach eksploatacyjnych lub indeksować kosztów wraz z czynszem. Wynajmujący często jednak obchodzą ten przepis poprzez żądanie kwoty, która obejmuje wszelkie koszty dodatkowe. Dokładna kwota określonych kosztów oraz skala podziału (w przypadku mieszkania) muszą być określone w umowie najmu.

Przyjmuje się, że na utrzymanie w Belgii potrzeba ok. 1 300 € na miesiąc. Wysokość miesięcznego czynszu za wynajem 1-pokojowego mieszkania to koszt wahający się średnio od 550 do 650 € miesięcznie. Koszty wynajmu pokoju w skali miesiąca wahają się od 100 do 400 euro. Można oczywiście wynająć całe mieszkanie – ceny rozpoczynają się od ok. 350 euro za kawalerkę. Za mieszkanie dwupokojowe musimy liczyć się z wydatkiem rzędu 500 – 900 euro. Ceny są uzależnione od metrażu, lokalizacji, standardu. Przykładowe ceny wynajmu mieszkań można znaleźć na stronie www.vlan.be, www.immoweb.be, www.eu-brussels.be Natomiast orientacyjne koszty zarówno wynajmu, kupna mieszkań oraz innych kosztów w życia można znaleźć na stronie internetowej www.numbeo.com/cost-of-living.

Jeśli wynajmujesz w Belgii mieszkanie z czynszem, tzw. **tout compris**, wszystkie rachunki są uwzględnione w jednej opłacie i nie musisz martwić się o wybór dostawcy prądu czy gazu. Ale jeśli właściciel Twojego mieszkania lub pokoju nie zagwarantował Ci tego, musisz samodzielnie zadbać o rachunki.

Za dostawę prądu i gazu w Belgii jesteś rozliczany tylko **raz w roku**. Co miesiąc jednak, jesteś zobowiązany płacić rachunek dostawcy, którego wysokość jest zależna od kilku czynników. m.in.: historii płatności z ostatniego roku, liczby lokatorów. Raz do roku dokonywany jest odczyt licznika, na podstawie którego otrzymujesz rozliczenie roczne – albo będziesz musiał dopłacić do rachunków, albo otrzymasz zwrot nadpłaconych zaliczek. Najlepiej ustalić z dostawcą wyższe miesięczne raty, żeby po przysłaniu rocznego wyrównania, nie mieć dużej kwoty do nadpłacenia. Do najpopularniejszych dostawców należą: Electrabel, Luminus, Flex, Lampiris.

Przykładowe wysokości rachunków w Belgii:

- prąd + gaz – ok. 120 euro/ miesięcznie dla 3 os. rodziny
- woda – 300 euro rocznie
- odbiór śmieci – 170 euro rocznie

3.1.2. Zakup nieruchomości i ziemi w Belgii

W Belgii nie stosuje się żadnych ograniczeń przy nabywaniu ziemi, w tym rolnej oraz nieruchomości.

Nie ma też wymogu uzyskiwania zezwolenia na nabywanie ziemi, zarówno przez osoby fizyczne jak i prawne, niezależnie od tego czy pochodzą z krajów UE czy spoza niej.

Nie ma również żadnych warunków, które muszą być spełnione by kupić ziemię lub gospodarstwo rolne. Nie trzeba mieć wykształcenia rolniczego, kwalifikacji zawodowych, również adres zamieszkania nie odgrywa roli. Jest zjawiskiem często spotykanym, że właścicielami ziemi w Belgii są obcokrajowcy mieszkający na stałe w innym kraju np. Amerykanie mieszkający w Stanach czy Francuzi mieszkający na południu Francji. W Belgii jest pod tym względem całkowicie wolny rynek. Właściciel ziemi nie jest też zobowiązany żadnymi przepisami do przynależności do samorządu zawodowego czy też spółdzielni produkcyjnej.

Na podobnej zasadzie wolnego rynku, jak przy zakupie ziemi uprawnej, następuje obrót terenami leśnymi. Jednakże w przypadku konieczności usunięcia części drzew istnieje obowiązek zasadzenia nowych w przewidzianym do tego miejscu.

Generalnie, dla obrotu ziemią ustawodawca belgijski nie ustanowił specjalnej ustawy, zostawiając te sprawy przede wszystkim regulacjom wolnego rynku.

Nieruchomości

Sprzedaż nieruchomości odbywa się w dwóch formach, przy nabywaniu gruntów pod zabudowę tj. bezpośrednio z ręki do ręki lub w formie sprzedaży publicznej – licytacji. Do zakupu ziemi i nieruchomości potrzebna jest umowa kupna-sprzedaży. Właściciel powinien okazać kupującemu akt własności terenu czy nieruchomości, który ma być obiektem sprzedaży. Kupujący często sprawdza także rejestr kadastralny by być pewnym, że sprzedający ma prawo własności do sprzedawanego obiektu czy ziemi. Umowa kupna - sprzedaży musi być zatwierdzona w formie aktu notarialnego.

W Belgii znana jest pojęcie wieczystej dzierżawy jednak stosowana bywa bardzo rzadko. Własność terenów, gruntów i obiektów jest w Belgii uporządkowana, a kupujący chce być pełnym właścicielem, nie wieczystym dzierżawcą.

Więcej informacji na ten temat znajduje się na stronach:

www.belgium.be www.notaire.be

3.2. Podróżowanie po terenie Belgii

Ograniczenia prędkości

Samochody osobowe: (zarówno bez jak i z przyczepą) na terenie zabudowanym – **50 km/h**; autostrady oraz drogi dwupasmowe przedzielone pasem zieleni – **120 km/h**; pozostałe drogi – **90 km/h**

Autokary: na terenie zabudowanym – **50 km/h**. Autostrady oraz drogi dwupasmowe przedzielone pasem zieleni – **90 km/h**. Pozostałe drogi – **75 km/h**

Samochody ciężarowe: na terenie zabudowanym – **50 km/h**. Autostrady oraz drogi dwupasmowe przedzielone pasem zieleni – **120 km/h**. Pozostałe drogi – **90 km/h**

Należy pamiętać, że spowodowanie wypadku przy prędkości ponad 100 km/h pociąga za sobą konsekwencje ubezpieczeniowe.

Pozostałe przepisy

Nie ma żadnych ograniczeń terytorialnych bądź czasowych w poruszaniu się samochodów ciężarowych po Belgii. W zależności od przewinienia kwoty mandatów wahają się od 55 do 2750 euro.

W Belgii istnieje obowiązek zapinania pasów bezpieczeństwa tak przez kierowców jak i każdego pasażera w samochodzie. Zabronione jest rozmawianie przez telefon komórkowy podczas prowadzenia pojazdu.

Od 1 lutego 2007 roku istnieje również obowiązek posiadania w samochodzie odblaskowej kamizelki (do nabycia na stacjach benzynowych i w sklepach motoryzacyjnych).

Metro

W Brukseli funkcjonują 3 linie metra: **1A**, **1B** oraz **2**

Szczegółowy plan linii metra znajduje się na stronie internetowej pod adresem: <http://www.stib.irisnet.be/FR/31000F.htm>

Brukselskie metro kursuje w godzinach 5:00 - 1:30, choć niektóre stacje są zamykane wcześniej. Dokładny harmonogram poszczególnych linii znajduje się na stronie internetowej pod adresem: <http://www.stib.irisnet.be/FR/40000F.htm>

Na stronie www.stib.be zamieszczone są wszystkie informacje dot. transportu publicznego na terenie Brukseli.

Transport publiczny to zdecydowanie najtańszy sposób na podróżowanie. **Ogólnokrajowe linie kolejowe SNCB** proponują weekendowe przejazdy za 50% regularnej ceny. **Sieć STIB (metro, autobusy i pociągi w Brukseli)** oraz **DE LIJN (autobusy w rejonie flamandzkim)** i **TEC (autobusy w rejonie walońskim)** mają w ofercie duże zniżki przy zakupie miesięcznej karty. Istnieje również możliwość łączenia różnych środków transportu. Dostępne są także rozmaite zniżki dla dużych rodzin, dzieci i kobiet w ciąży.

3.3. Prawo jazdy

Nie ma obowiązku posiadania międzynarodowego prawa jazdy, honorowany jest polski dokument, zgodnie z Dyrektywą 2006/126/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie prawa jazdy.

We wszystkich krajach Unii Europejskiej obowiązkowe jest zapinanie pasów bezpieczeństwa zarówno na przednich jak i tylnych siedzeniach. W niektórych krajach, jak Belgia, Francja czy Holandia obowiązuje generalna zasada pierwszeństwa pojazdów nadjeżdżających z prawej strony. Rozmawianie przez telefon komórkowy podczas prowadzenia samochodu jest zabronione w większości krajów unijnych w niektórych państwach dopuszcza się korzystanie z zestawu głośnomówiącego. Maksymalny poziom alkoholu we krwi wynosi z reguły 0,5 promila. Dokument prawa jazdy (zarówno starego jak i nowego wzoru), wydany przez polskie władze, uprawnia do prowadzenia pojazdu we wszystkich krajach Unii i zachowuje ważność do daty określonej w dokumencie lub przepisami krajowymi. W niektórych krajach dodatkowo konieczne jest posiadanie ze sobą dowodu rejestracyjnego pojazdu. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, obywatel polski mający normalne miejsce zamieszkania w innym kraju UE, ma prawo wymienić prawo jazdy na nowy, wspólnotowy egzemplarz, po wygaśnięciu ważności dotychczas posiadanego lub w przypadku jego

utruty. Wymiana taka nie będzie się wiązała koniecznością ponownego zdawania egzaminów. Państwo, na terenie którego obywatel polski przyjmuje normalne miejsce zamieszkania, przez okres ważności prawa jazdy może stosować w stosunku do niego swoje krajowe przepisy, badania lekarskie i obowiązki uiszczania opłat, a także może umieszczać w tym prawie jazdy informacje niezbędne dla służb administracyjnych. Przy wynajmowaniu pojazdu zazwyczaj obowiązuje limit wiekowy: 20 lat. Jeżeli osoba przebywająca w danym kraju UE nie posiada prawa jazdy to chcąc uzyskać taki dokument musi wykazać się odpowiednią wiedzą i umiejętnościami. Egzaminy przeprowadzane w krajach UE są ujednolicone i obejmują test teoretyczny oraz sprawdzian praktyczny z umiejętności kierowania pojazdem.

Nie można mieć praw jazdy wydanych przez więcej niż jeden Kraj Członkowski. Od 1 maja 2004 r. zielona karta nie jest dokumentem obowiązkowym przy wyjeździe samochodem do krajów UE i EOG. Nadal może ona służyć jako międzynarodowy dowód ubezpieczenia, który w razie wypadku, ułatwia uzyskanie odszkodowania.

3.4. System edukacji

Szkolnictwo w Belgii odzwierciedla strukturę narodowo-językową państwa, w której istnieje podział na francuskojęzycznych Walonów i flamandzkojęzycznych Flamandów. Oba narody mają zapewnioną autonomię w systemie kształcenia. Flandria i Walonia posiadają odrębne Ministerstwa Oświaty. Obowiązek szkolny obejmuje dzieci i młodzież od 6 do 18 roku życia, przy czym kształcenie w pełnym wymiarze jest obowiązkowe do ukończenia 16 lat. Minimalny wymiar zajęć to 28 godzin tygodniowo.

Struktura szkolnictwa

Przedszkole (*école maternelle*) trzyletnie, nieobowiązkowe, dla dzieci od 2,5 roku do 6 roku życia. Przedszkola związane są organizacyjnie ze szkołą początkową. W przypadku ograniczonej liczby miejsc w przedszkolu, preferencji udziela się matkom pracującym w pełnym wymiarze czasu pracy.

Szkoła początkowa (*Ecole primaire/lagere school*), trwająca sześć lat, podzielona jest na trzy, dwuletnie bloki edukacyjne. Dzieci mogą uczęszczać do tego typu szkoły w wieku od 6 lat, choć w zależności od stopnia przygotowania dziecka, mogą one zostać przyjęte również w wieku lat pięciu. Kończy się uzyskaniem dyplomu, uprawniającego do podjęcia nauki w szkole średniej.

Szkoła średnia (*humanités/middelbare school*) trwa sześć lat i jest przeznaczona dla dzieci i młodzieży od 12 roku życia. Składa się z trzech dwuletnich cykli. Przez pierwszy rok nauki uczniowie realizują jednakowy program nauczania. Począwszy od drugiego roku istnieje możliwość wyboru drogi dalszego kształcenia w zależności od preferencji oraz predyspozycji. W wyniku tej specjalizacji można wyróżnić:

- edukację ogólną,
- edukację ukierunkowaną na specjalizację techniczną, artystyczną lub zawodową.

Co do zasady uczniowie, którzy realizują edukację ogólną przygotowani są do podjęcia studiów wyższych.

Kształcenie dzieli się na:

- cykl obserwacji – program ogólnokształcący,
- cykl orientacji – możliwość wyboru specjalizacji kształcenia,
- cykl determinacji – przygotowanie do studiów wyższych lub doskonalenia zawodowego.

Szkoła wyższa

Belgia ma dwa odrębne systemy szkolnictwa wyższego – flamandzki (w Hrabstwie Flandrii) i waloński (w Walonii). W sumie istnieje 8 flamandzkich i 9 francuskojęzycznych uniwersytetów oraz ponad 50 uczelni zawodowych. Działają również uniwersytety prywatne. Student może samodzielnie wytyczyć swoją ścieżkę edukacyjną lub może skorzystać z proponowanej przez uczelnię. Za zdanie lub zaliczenie danego przedmiotu przyznawane są punkty (credits) – zarówno we Flandrii, jak i Walonii obowiązuje bowiem system [ECTS](#) (European Credit Transfer System). Uniwersytety oferują możliwość zdobycia akademickiego dyplomu licencjata oraz tytułu magistra. Szkoły wyższe (Colleges of Higher Education) – zawodowego dyplomu licencjata. Część szkół wyższych jest stowarzyszona z uniwersytetami i również oferuje możliwość zdobycia dyplomu magisterskiego.

Szkoły wyższe w Belgii dzielą się na dwa typy:

- kolegia wyższego szkolnictwa zawodowego ukształtowane na wzór uniwersytecki;
- uniwersytety.

Kolegia zapewniają edukację opartą na wiedzy naukowej, natomiast uniwersytety na badaniach naukowych. Kolegia oferują programy na wyższym poziomie zawodowym, obejmującym jeden cykl kształcenia, trwający 3-4 lata. Po ukończeniu kolegium studenci otrzymują stopień *gegraduateerde*, po czym mogą podjąć roczne studia zaawansowane.

Na uniwersytetach dostępne są tylko akademickie programy kształcenia. Po ukończeniu pierwszego cyklu, trwającego 2-3 lata, uzyskuje się stopień kandydata. Otrzymany dyplom nie jest końcowym, daje natomiast podstawy wiedzy do drugiego cyklu. Aby otrzymać stopień licencjata, konieczne są dalsze studia trwające 2-3 lata, w niektórych przypadkach nawet 4. Większość programów drugiego cyklu zawiera końcową dysertację prezentowaną na ostatnim roku studiów, która stanowi raport na temat uczestnictwa studenta w programie badawczym. Po zakończeniu drugiego cyklu można podjąć studia akademickie uzupełniające lub zaawansowane, trwające od roku do dwóch. Trzeci cykl studiów może być prowadzony wyłącznie na uniwersytetach i prowadzi do doktoratu. Jego uzyskanie trwa minimum dwa lata od czasu ukończenia drugiego cyklu studiów i poprzedza go publiczna obrona pracy.

Dodatkowe informacje na temat systemu edukacji w Belgii:

www.eurodesk.pl/eurostudia

www.belgium.be/en/education/index.jsp

www.eurydice.org.pl/systemy_edukacji_w_Europie

3.5. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji do celów zawodowych

Ta kwestia jest regulowana przepisami UE. W Belgii jest to część kompetencji trzech wspólnot: flamandzkiej, francuskiej oraz niemieckojęzycznej.

Polskie świadectwo należy nostryfikować w biurach sieci [ENIC/NARIC we Flandrii](#) lub [Walonii](#). Na komplet dokumentów składają się: formularz aplikacyjny, certyfikat poświadczający nostryfikację dyplomu, poświadczona kopia dyplomu i indeksu oraz życiorysu (w oryginale i przetłumaczona: we Flandrii na holenderski, w Walonii – na francuski) oraz certyfikat językowy. NARIC to Narodowe Centrum Informacyjne w zakresie Uznawalności Naukowej (i Profesjonalnej). Sieć NARIC jest inicjatywą Komisji Europejskiej i została stworzona w celu uznawania dyplomów i okresów studiów w Państwach Członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Uznanie kwalifikacji zawodowych

Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 roku w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych wraz z późniejszymi zmianami umożliwia każdemu

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy*

obywatelowi Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii wykonywanie zawodu regulowanego lub działalności w innym państwie niż to, w którym je uzyskał. System ogólny uznawania kwalifikacji ma zastosowanie w przypadku zawodów, które nie są objęte szczególnymi zasadami uznawania kwalifikacji, oraz w określonych sytuacjach, gdy specjalista nie spełnia warunków określonych w innych systemach uznawania kwalifikacji. System ten opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania kwalifikacji, bez uszczerbku dla stosowania środków wyrównawczych, jeżeli występują znaczące różnice pomiędzy wykształceniem zdobyтым przez daną osobę a wykształceniem wymaganym w przyjmującym państwie członkowskim. Środek wyrównawczy może mieć formę stażu adaptacyjnego lub testu umiejętności. Wyboru dokonuje osoba zainteresowana, chyba że zastosowanie ma szczególne odstępstwo.

Jeżeli podjęcie lub wykonywanie zawodu jest regulowane w przyjmującym państwie członkowskim, tzn. wymaga posiadania szczególnych kwalifikacji zawodowych, właściwy organ danego państwa członkowskiego zobowiązany jest umożliwić podjęcie tego zawodu i jego wykonywanie na takich samych warunkach, jak obywatele tego państwa. Jednak wnioskodawca musi posiadać kwalifikacje zawodowe uzyskane w innym państwie członkowskim, które świadczą o poziomie wykształcenia zawodowego na poziomie co najmniej równoważnym z poziomem bezpośrednio poprzedzającym ten, jaki wymagany jest w przyjmującym państwie członkowskim.

Zawód regulowany to zawód, którego wykonywanie uzależnione jest od spełnienia wymogów określonych w odrębnych przepisach. Każdy kraj ma własną listę zawodów regulowanych. Dlatego myśląc o podjęciu pracy w innym kraju UE/EOG lub Szwajcarii należy skontaktować się z właściwą instytucją państwa, w którym chcemy podjąć pracę i sprawdzić czy zawód, który chcemy wykonywać jest zwodem regulowanym oraz uzyskać informacje o ewentualnej procedurze uznania kwalifikacji. Jeżeli władze uznają, że przebyte kursy i szkolenia odbiegają od standardów obowiązujących w tym kraju wówczas mogą przedstawić dodatkowe wymagania (np. udowodnienie odpowiedniego stażu pracy lub testu umiejętności).

Jeżeli zawód nie jest zawodem regulowanym, wówczas nie ma konieczności poddawania się procedurze, a o uznaniu polskich kwalifikacji decyduje pracodawca. Jednakże pracodawca może wymagać potwierdzenia równoważności polskiego dyplomu z jego belgijskim odpowiednikiem lub przedłożenia opinii o poziomie wykształcenia uzyskanego za granicą.

Baza ośrodków informacji o uznawalności dyplomów do celów zawodowych i akademickich dostępna na stronie sieci ENIC - NARIC www.enic-naric.net

ENIC-NARIC Polska jest ośrodkiem informacji na temat dokumentów o wykształceniu zarówno do celów zawodowych, jak i akademickich zdobytych poza granicami Polski:

Ministerstwo Edukacji i Szkolnictwa Wyższego

Departament Obsługi Programów Międzynarodowych
i Uznawalności Wykształcenia ENIC-NARIC Polska

ul. Wspólna 1/3

00-529 Warszawa

Tel.: +49 22 628 67 76

e-mail: enic-naric@nauka.gov.pl

<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/mobilnosc-akademicka-i-zawodowa/>

3.6. Kursy języka narodowego

Język francuski i niemiecki znajduje się w ofercie edukacyjnej wielu prywatnych szkół językowych.

3.7 System opieki zdrowotnej

3.7.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych

Ubezpieczenie zdrowotne

Belgijski system opieki zdrowotnej cechuje:

- liberalny pogląd na opiekę medyczną: większość pracowników medycznych jest samodzielna i ma wolną rękę w diagnozowaniu i wyborze terapii,
- struktura obowiązkowych ubezpieczeń zdrowotnych,
- wolny wybór pacjenta jeśli chodzi o udzielającego pomocy oraz instytucję opieki medycznej (prywatna lub państwowa).

System opieki zdrowotnej w Belgii bazuje na współistnieniu **obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego** obejmującego prawie całą ludność oraz **prywatnej praktyki medycznej**. System jest finansowany z obowiązkowych składek na ubezpieczenie zdrowotne oraz składek na prywatne ubezpieczenie zdrowotne. Udział zatrudnionych i zatrudniających to 68%, natomiast państwo dokłada pozostałe 32% za osoby, które nie są w stanie uiścić płatności (np. osoby niepełnosprawne, osoby o bardzo niskich dochodach). Fundusz ubezpieczeniowy zwraca pacjentowi koszt opieki ambulatoryjnej i płaci dostarczycielowi (publicznemu lub prywatnemu) bezpośrednio za opiekę szpitalną na zasadzie opłaty za usługę.

Każda osoba mieszkająca w Belgii jest zobowiązana zarejestrować się do ubezpieczenia społecznego w celu uzyskania świadczeń medycznych na terenie Belgii. Rejestracja jest warunkiem uzyskania elektronicznej Karty Ubezpieczenia Społecznego (karta SIS), potrzebnej w przypadku wizyty u lekarza lub zakupu lekarstw. Jest ona dowodem, potwierdzającym fakt posiadania ubezpieczenia zdrowotnego („SIS-kaart” lub jej nowsza wersja „eID”) albo karta „ISI +” (bez elektronicznego chipa). Po dokonaniu rejestracji współmałżonek/ka osoby zarejestrowanej oraz osoby zależne, np. dzieci są automatycznie objęte ubezpieczeniem zdrowotnym.

W Belgii działa pięć głównych federacji kas chorych, zrzeszających regionalne kasy o podobnych korzeniach i tradycjach politycznych czy religijnych. Są to, np.:

- Chrześcijańskie Kasy Chorych (Christelijke Mutualiteiten)
- Socjalistyczne Kasy Chorych (Socialistische Mutualiteiten)
- Liberalne Kasy Chorych (Liberale Mutualiteiten)
- Niezależne Kasy Chorych (Onafhankelijke Ziekenfondsen)
- Neutralne Kasy Chorych (Neutrale Ziekenfondsen)

Oprócz tego istnieje federalna (czyli obejmująca cały kraj) kasa chorych, pozbawiona jakiegokolwiek politycznego czy religijnego profilu. Jest to „Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering”, czyli HZIV.

Wszystkie kasy oferują podstawowe ubezpieczenie zdrowotne. Składki na to ubezpieczenie pracodawca automatycznie potrąca z zarobków pracownika. W sumie na ten cel przeznaczanych jest 7,35 % zarobków (3,55% potrącanych z pensji, 3,8% dopłacanych przez pracodawcę). Również osoby pracujące na własny rachunek (tzw. „samozatrudnione”) powinny odprowadzić 7,35% dochodów na to ubezpieczenie.

Teoretycznie każdy może sam zdecydować, do której kasy chce należeć. Często jednak pracodawca automatycznie proponuje pracownikom zapisanie się do jednej z nich.

Obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne pokrywa w różnym stopniu usługi medyczne znajdujące się na liście sporządzanej przez RIZIV, czyli Rządowy Instytut Ubezpieczeń Chorobowych i Inwalidzkich (RIZIV, **Błąd! Nieprawidłowy odsyłacz typu hiperłącze.**). Można mówić o swego rodzaju „koszyku podstawowych usług medycznych” objętych ww. ubezpieczeniem obowiązkowym. Z tych składek finansowane są również świadczenia związane np. z ciążą, śmiercią czy inwalidztwem (niebędącym konsekwencją wypadku w pracy). Wiele z tych podstawowych świadczeń refundowanych jest jednak jedynie częściowo. Ubezpieczenie podstawowe to minimum; kto nie chce ryzykować ewentualnych wysokich kosztów leczenia w przyszłości, może to ryzyko ograniczyć zawierając dodatkowe ubezpieczenie zdrowotne.

Ubezpieczeni mieszkańcy mogą sami wybierać swoich lekarzy rodzinnych i specjalistów. Ważne, żeby wiedzieć, czy dany lekarz ma umowę z kasą chorych.

Usługi medyczne są płatne (często z góry), ale ubezpieczeni pacjenci mogą otrzymać zwrot części lub całości kosztów od swojej kasy chorych. Wysokość tego zwrotu jest uzależniona od wielu czynników, w tym osobistej sytuacji pacjenta, ale w przypadku zwykłej konsultacji lekarskiej albo niewielkiego zabiegu liczyć można zazwyczaj na zwrot ok. 75% kosztów leczenia.

Pacjent powinien otrzymać od dostawcy usług medycznej (lekarza, przychodni, itp.) dokument potwierdzający daną wizytę oraz fakt zapłacenia za nią (tzw. „getuigschrift voor verstrekte hulp”). Po przekazaniu tego dokumentu kasie chorych ubezpieczony powinien otrzymać od kasy zwrot (części) kosztów, zgodnie z warunkami ubezpieczenia.

Belgijski system opieki zdrowotnej opiera się na **szpitalach, klinikach** i na **prywatnych specjalistach**. Każdy szpital jest osobno zarządzany. Zarządca definiuje ogólną politykę szpitala i podejmuje decyzje. W każdym szpitalu pracuje dyrektor, który jest bezpośrednio i wyłącznie odpowiedzialny przed zarządcą. Szef lekarzy i szefowie poszczególnych oddziałów są nominowani przez zarządcę. Każdy szpital ma osobną księgowość, a roczne wydatki szpitala i księgowość są kontrolowane przez rewidenta, powołanego przez kompetentny organ.

Pobyt w szpitalu w Belgii jest odpłatny. Opłata dzienna zależy od sytuacji finansowej i społecznej pacjenta.

Opiekę ambulatoryjną tworzy przede wszystkim ważny, niezależny sektor prywatny, natomiast dostawcą większości **opieki szpitalnej** są prywatne, nie-dochodowe szpitale uzupełniane szpitalami publicznymi.

Pacjenci płacą dostawcy opiece ambulatoryjnej i starają się o zwrot kosztów z ich ubezpieczenia zdrowotnego. Niemniej jednak muszą uiścić odpowiednią **składkę**. Podmioty świadczące opiekę szpitalną obciążają bezpośrednio fundusz ubezpieczeniowy; pacjenci muszą również zapłacić za to składkę, ale może ona być pokryta przez dodatkowe **dobrowolne ubezpieczenie**. Dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne dostępne są dla każdego.

Opieka domowa jest bardzo ważna w Belgii, funkcjonuje tu dobrze rozbudowany system społecznych usług pielęgniarskich.

Najważniejsze organizacje związane z opieką zdrowotną to **Biały i Żółty Krzyż, Solidarność dla Rodziny** oraz **Dziecko i Rodzina**. W większości przypadków pacjenci nie płacą za usługi, występuje natomiast roczna składka członkowska. Składki te stanowią jednak tylko 4% dochodu tych organizacji – 94% stanowią składki z funduszy ubezpieczeń zdrowotnych.

Prawie wszystkie **apteki** w Belgii są prywatne i posiadają monopol na dystrybucję leków. Koszty nabycia leków są zwracane w 100, 75, 50, 40% lub nie są zwracane w ogóle, w zależności od rodzaju leku. Rząd zachęca do kupowania leków krajowych, które są z reguły o 10 - 15% tańsze od zagranicznych. Więcej informacji na ten temat (po francusku, niderlandzku czy częściowo po angielsku) znajdują Państwo na stronie rządowej agencji odpowiedzialnej za rynek leków FAGG (www.fagg-afmps.be).

Zadania **pierwszej i drugiej pomocy** (*secondary care*) nie są dobrze zdefiniowane, co skutkuje zaniechaniem się działalności i konkurencją wśród lekarzy. Aby móc skorzystać z usług specjalisty czy szpitala nie potrzebne jest skierowanie, więc wielu specjalistów zapewnia w zakresie własnej działalności tzw. pierwszy kontakt (*primary care*), łącznie z opieką psychiatryczną, nad osobami niepełnosprawnymi, opieką rodzinną i usługami dla przemysłu.

Opieka medyczna poza szpitalami jest dostarczana przez licznych lekarzy ogólnych i przez specjalistów samodzielnie pracujących.

Pomoc w nagłych wypadkach

Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej organizuje pomoc w nagłych wypadkach. W takich przypadkach należy zatelefonować pod numer **100**. Wysyłany zostaje lekarz oraz ambulans, a poszkodowany odwieziony zostaje do jednego ze szpitali. Jeśli zaistnieje potrzeba, wysyłane zostają **Grupy Medyczne do Interwencji Pilnych** (*Medische Urgentie Groepen - MUG*). Aby podnieść jakość pomocy w nagłych wypadkach lekarze oraz pielęgniarki (pielęgniarze) otrzymali osobny status oraz powołana została sieć szkół dla pracowników medycznych pomagających w nagłych wypadkach. Należy jednak pamiętać, że w razie wypadku i wezwania ambulansu pacjent może zostać obciążony kosztami transportu.

Jak uzyskać opiekę zdrowotną

Z opieki zdrowotnej można korzystać we wszystkich placówkach służby zdrowia. Jednakże placówki, które nie przystąpiły do ogólnokrajowej umowy z kasami chorych, stosują stawki wyższe niż uzgodnione w umowie. Informacji o świadczeniodawcach, którzy są stroną umowy, udzielają placówki służby zdrowia i kasy chorych. Leczenie szpitalne wymaga skierowania.

W celu korzystania z systemu opieki zdrowotnej należy zarejestrować się w belgijskiej kasie chorych. Członkostwo w systemie następuje po przepracowaniu 120 dni w okresie sześciu miesięcy (włącznie z okresami braku aktywności, takimi jak choroba, urlop płatny itp. oraz okresami spędzonymi w innych państwach Unii Europejskiej). Osoba, która zamierza przystąpić do systemu ubezpieczeń innego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo uzależnia nabycie prawa do świadczeń zdrowotnych od przebycia odpowiedniego okresu ubezpieczenia, powinna wystąpić do Narodowego Funduszu Zdrowia o wydanie stosownego zaświadczenia potwierdzającego posiadane okresy ubezpieczenia w Polsce. Belgijska instytucja właściwa może także zwrócić się z prośbą do Narodowego Funduszu Zdrowia o wydanie unijnego druku E104/SED S041 w celu potwierdzenia tych okresów. Belgijską instytucją właściwą jest Christelijke Mutualiteit van het arrondissement Mechelen www.cm.be, e-mail: mechelen@cm.be.

Po rejestracji w kasie chorych otrzymamy kartę ubezpieczenia zdrowotnego SIS służącą do identyfikacji i potwierdzenia posiadanego ubezpieczenia, chcąc skorzystać z opieki medycznej.

Opłaty za świadczenia zdrowotne

Za leczenie ambulatoryjne i stomatologiczne należy najpierw zapłacić pełną cenę, a potem można ubiegać się o zwrot części poniesionych kosztów w lokalnej kasie chorych. Świadczeniodawca wystawia zaświadczenie stwierdzające, jakich świadczeń udzielił pacjentowi (*Attestation de soins donnes/Getuigschrift voor verstrekte hulp*). Pacjent powinien przedłożyć zaświadczenie w kasie chorych, do której należy. Po jego złożeniu kasa chorych zwraca koszty pomniejszone o udział własny pacjenta, który wynosi:

- w przypadku porad lekarskich i leczenia stomatologicznego: 25% - 40%,
- za leki: 0%, 25%, 50%, 60%, 80% w zależności od rodzaju leku.

Należy pamiętać, że kasa chorych zwraca koszty wg stawek uzgodnionych w umowach ze świadczeniodawcami także wtedy, gdy otrzymało się świadczenia po wyższej cenie. W przypadku leczenia szpitalnego kasa przejmuje większość kosztów, lecz pacjent musi ponieść pewne bezzwrotne opłaty: ryczałt za przyjęcie do szpitala, opłatę za każdy dzień pobytu w szpitalu oraz dzienną opłatę za leki stosowane podczas hospitalizacji.

Koszty wizyty lekarskiej mogą się różnić i zależą od specjalizacji lekarskiej, stopnia posiadanych umiejętności, miejsca udzielenia opieki (dom pacjenta, praktyka lekarska), czas udzielanej konsultacji (weekend, popołudnie).

Transport sanitarny

Istnieje obowiązek opłacenia pełnych kosztów transportu sanitarnego na terytorium Belgii. Nie przysługuje zwrot tych wydatków, chyba że karetkę pogotowia wezwano do wypadku przy pracy. Również transport powrotny do Polski jest całkowicie płatny przez pacjenta.

Recepty

Do wystawiania recepty objętej refundacją jest uprawniony każdy lekarz. Wykupując leki, należy przedstawić farmaceutce receptę oraz kartę SIS wówczas opłacie podlega tylko część, która nie jest refundowana przez kasę chorych. W przypadku podlegania polskiemu systemowi ubezpieczeń zdrowotnych należy posługiwać się Europejską Kartą Ubezpieczenia Zdrowotnego.

Leczenie prywatne

Jeżeli pacjent skorzystał z leczenia w belgijskim szpitalu nie przedstawiając dowodu ubezpieczenia (karty SIS lub EKUZ), wówczas szpital może obciążyć pełnymi lub częściowymi kosztami hospitalizacji, nie tylko opłatami zryczałtowanymi. Również za leki refundowane należy zapłacić pełną cenę.

Miejsce, gdzie w razie wątpliwości można uzyskać informacje

Biura regionalne Pomocniczej Kasy Chorych (Casse auxiliare d'assurance maladie- invalidité/ Hulpas voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering) www.caami-hziv.fgov.be/ lub biura lokalnych kas chorych (mutualité/ ziekenfonds) www.mc.be/ .

Instytucja łącznikowa

Institut National D'Assurance Maladie Invalidite (INAMI) /
Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV)
211 Ave de Tervuren
1150 Brussels, Belgique

Tel. 0032 2 739 71 11
Fax : 0032 2 739 72 91
bib@inami.be

Belgijską instytucją, do której należy się zgłosić o wydanie Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego (jeśli podlegamy belgijskiemu ubezpieczeniu zdrowotnemu i wybieramy się do innego kraju EOG) jest:

Office de Sécurité sociale d'Outre-mer (OSSOM)
Avenue Luise 194
B-1050 Bruxelles
Belgique
Tel. +32 2 642 05 11
e-mail: info@ossom.fgov.be
www.dosz-ossom.fgov.be/

3.7.2. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych w Belgii

Dokumentem niezbędnym do uzyskania świadczeń medycznych w krajach UE/EOG jest Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego (EKUZ).

Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego nie jest jednak dowodem ubezpieczenia w Narodowym Funduszu Zdrowia uprawniającym do świadczeń zdrowotnych na terytorium Polski. Oznacza to, że osoba ubezpieczona w NFZ może posługiwać się EKUZ wyłącznie w innych państwach członkowskich.

EKUZ zawiera następujące informacje:

- Imię,
- Nazwisko
- Datę urodzenia
- PESEL
- Numer identyfikacyjny instytucji, która wydała kartę,
- Numer identyfikacyjny karty
- Data ważności karty

Informacje te, to jedyne dane zawarte na karcie. Każde państwo członkowskie wydaje kartę we własnym języku urzędowym, zawierającą ten sam zestaw danych.

Prawo do otrzymania Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego mają osoby ubezpieczone w Narodowym Funduszu Zdrowia. Każda osoba ubezpieczona, także członek rodziny, otrzymuje własną kartę.

Karta jest wydawana osobom wyjeżdżającym czasowo do innego państwa członkowskiego, np.:

- w celach turystycznych;
- w celu odwiedzenia rodziny lub znajomych;
- w związku z krótką podróżą służbową;
- w celu podjęcia studiów;
- pracownikom oddelegowanym do pracy za granicę przez polskiego pracodawcę.

Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego nie przysługuje osobom, które przestały podlegać polskiemu ustawodawstwu, np. w związku z podjęciem pracy w innym państwie członkowskim, oraz osobom, których ubezpieczenie w NFZ wygasło. Ww sytuacje mogą mieć miejsce, gdy znajduje się zatrudnienie poza Polską, np. w Belgii. Wówczas karta EKUZ nie obowiązuje, gdyż dana osoba zaczyna podlegać prawu innego państwa członkowskiego UE/EFTA.

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Rynku Pracy*

Aby otrzymać Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego należy złożyć wniosek w Oddziale Wojewódzkim lub Delegaturze Narodowego Funduszu Zdrowia właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. Wniosek można otrzymać w Oddziale lub Delegaturze albo pobrać na stronie www.ekuz.nfz.gov.pl/hidden_main_page/dokumenty-do-pobrania

Wypełniony wniosek wraz z załącznikami należy złożyć w oddziale w jeden z następujących sposobów:

- osobiście,
- pocztą,
- faksem.

EKUZ uprawnia do korzystania z niezbędnych świadczeń zdrowotnych w innym państwie członkowskim w takim zakresie, który umożliwi kontynuowanie zaplanowanego pobytu w tym państwie w bezpiecznych warunkach z medycznego punktu widzenia.

EKUZ nie daje żadnych uprawnień, jeżeli celem podróży jest odbycie planowego leczenia.

Karta uprawnia do korzystania w innych państwach z opieki tylko tych placówek, które działają w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia. Za leczenie prywatne pacjent musi zapłacić we własnym zakresie. W większości państw także placówki, działające w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia, pobierają pewne opłaty od ubezpieczonych. EKUZ nie zwalnia z poniesienia tych kosztów.

Więcej informacji na ten temat znajdziesz na stronie internetowej Narodowego Funduszu Zdrowia: www.nfz.gov.pl.

Zaleca się wykupienie ubezpieczenia NW (od następstw nieszczęśliwych wypadków).

Informacje pomocne w sporządzeniu tego rozdziału pochodzą ze strony internetowej Konsulatu Generalnego RP w Brukseli – www.brukselakg.polemb.net/, Wydziału Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Brukseli www.brussels.trade.gov.pl/ Europejskich Służb Zatrudnienia EURES <http://www.eures.europa.eu>, Narodowego Funduszu Zdrowia www.nfz.gov.pl/ue, Ministerstwa Edukacji i Szkolnictwa Wyższego www.nauka.gov.pl, portali internetowych: PLOTEUS <http://ec.europa.eu/ploteus/>, EUROPASS <http://ec.europa.eu/education/programmes/europass/> i innych stron: www.belgium.be, www.gazetka.be, www.belgopocket.be.

Data przygotowania informacji:

grudzień 2017 r.

Osoba przygotowująca informacje:

Doradca EURES Małgorzata Gościniak, Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach